

EUROPOS CENTRINIS BANKAS

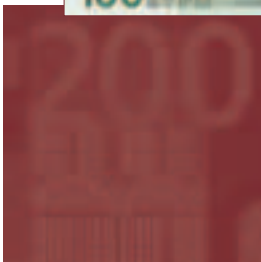

ĮVADAS IR SANTRAUKA

PRANEŠIMAS APIE KONVERGENCIJĄ 2004

Visuose 2004 m.
ECB leidiniuose
naudojamas
100 eurų banknoto
motyvas

© Europos centrinis bankas, 2004 m.

Adresas

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurtas prie Maino
Vokietija

Pašto adresas

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurtas prie Maino
Vokietija

Telefonas

+49 69 1344 0

Internetas

<http://www.ecb.int>

Faksas

+49 69 1344 6000

Teleksas

411 144 ecb d

*Iš anglų kalbos vertė Lietuvos bankas.
Visos teisės saugomos. Leidžiama
perspausdinti švietimo ir nekomerciniais
tikslais, jei nurodomas šaltinis.*

*Šiame leidinyje paskutiniai statistikos
duomenys pateikti 2004 m. spalio 6 d.*

ISSN 1725-941X

ISSN 1725-9622 (ONLINE)

ĮVADAS	6
1 EKONOMINĖS KONVERGENCIJOS VERTINIMAS	7
1.1 Analizės pagrindas	7
1.2 Ekonominės konvergencijos būklė	13
Lentelė	
Ekonominiai konvergencijos rodikliai	21
2 NACIONALINIŲ TEISĖS AKTŲ IR SUTARTIES SUDERINAMUMAS	22
2.1 Įžanga	22
2.2 Derinimo apimtis	23
2.3 Nacionalinių centrinių bankų nepriklausomumas	24
2.4 NCB integracija į Eurosystemą	29
2.5 Nacionalinės teisės aktų ir Sutarties bei Statuto suderinamumas	30
3 ŠALIŲ SANTRAUKOS	32
3.1 Čekija	32
3.2 Estija	33
3.3 Kipras	34
3.4 Latvija	36
3.5 Lietuva	38
3.6 Vengrija	39
3.7 Malta	41
3.8 Lenkija	42
3.9 Slovėnija	44
3.10 Slovakija	46
3.11 Švedija	47

SANTRUMPOS

ŠALYS

BE	Belgija	HU	Vengrija
CZ	Čekija	MT	Malta
DK	Danija	NL	Nyderlandai
DE	Vokietija	AT	Austrija
EE	Estija	PL	Lenkija
GR	Graikija	PT	Portugalija
ES	Ispanija	SI	Slovėnija
FR	Prancūzija	SK	Slovakija
IE	Airija	FI	Suomija
IT	Italija	SE	Švedija
CY	Kipras	UK	Jungtinė Karalystė
LV	Latvija	JP	Japonija
LT	Lietuva	US	Jungtinės Amerikos Valstijos
LU	Liuksemburgas		

KITOS

BVP	bendrasis vidaus produktas
ECB	Europos centrinis bankas
ECBS	Europos centrinių bankų sistema
EPI	Europos pinigų institutas
EPS	Ekonominė ir pinigų sąjunga
ES	Europos Sąjunga
ESS 95	Europos sąskaitų sistema 1995
EUR	euras
IS	indėlio sertifikatas
NCB	nacionaliniai centriniai bankai
SVKI	suderintas vartotojų kainų indeksas
TAB	Tarptautinių atsiskaitymų bankas
TVF	Tarptautinis valiutos fondas
VKI	vartotojų kainų indeksas

Remiantis Bendrijos praktika, ES šalys šiame pranešime išvardytos abėcėlės tvarka pagal šalių pavadinimus nacionalinėmis kalbomis.

ĪVADAS IR SANTRAUKA

ĮVADAS

Europos centrinis bankas (ECB) parengė šių metų Pranešimą apie konvergenciją, kurio reikalaujama Europos Bendrijos steigimo sutarties (Sutartis) 122 straipsnio 2 dalyje, pagal 1998 m. kovo mėn. Europos pinigų instituto (EPI) ir 2000 m. ir 2002 m. gegužės mėn. ECB parengtą Pranešimo apie konvergenciją sistemą, kurios tikslas – iširti, ar 11 ne euro zonos šalių pasiekė tvarios konvergencijos aukštą lygį, ir nustatyti, kaip nacionaliniai centriniai bankai (NCB) laikosi jiems keliamų teisės aktų reikalavimų, siekdami tapti neatskiriama Eurosistemos dalimi.

Šiame pranešime nagrinėjamos šios valstybės narės: Čekija, Estija, Kipras, Latvija, Lietuva, Vengrija, Malta, Lenkija, Slovėnija, Slovakija ir Švedija.

1999 m. sausio 1 d. vienuolikoje valstybių narių ir 2001 m. sausio 1 d. Graikijoje įvedus eurą, taip pat 2004 m. gegužės 1 d. dešimčiai naujų valstybių narių įstojus į Europos Sąjungą (ES), trylika valstybių narių vis dar nėra visateisės Ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) dalyvės. Dvi iš valstybių narių, Danija ir Jungtinė Karalystė, turi ypatingą statusą. Vadovaudamosi atitinkamų prie Sutarties pridamų protokolų sąlygomis, šios dvi šalys pranešė, kad nuo 1999 m. sausio 1 d. jos nedalyvaus EPS trečiajame etape. Todėl Pranešimas apie konvergenciją šioms dviem šalims turi būti pateikiamas tik tada, jei jos to pageidauja. Kadangi šios dvi valstybės narės tokio pageidavimo nepareiškė, į šių metų Pranešimą apie konvergenciją jos neįtrauktos.

Parengdamas šį pranešimą, ECB įvykdo Sutarties 122 straipsnio 2 dalies ir 121 straipsnio 1 dalies reikalavimus ne rečiau kaip kartą per dvejus metus arba valstybės narės, kuriai daroma išlyga, prašymu pranešti Europos Sąjungos Tarybai (ES Taryba) „apie valstybių narių pažangą vykdant savo įsipareigojimus, susijusius su Ekonominė ir pinigų sąjunga“. Toks pavedimas taip pat duotas Europos Komisijai, todėl tuo pačiu metu ES Tarybai pateikiami du pranešimai.

Konvergencijos proceso analizė labai priklauso nuo naudojamos statistikos kokybės ir tikslumo. Statistikos, ypač valdžios finansų statistikos, sudarymui ir pateikimui neturi daryti įtakos politiniai ir rinkimų ciklai. Šalys raginamos jų statistikos kokybei ir tikslumui teikti prioritetą, siekiant užtikrinti, kad renkant tokią statistiką būtų naudojama tinkama patikrų ir balansų sistema, ir taikyti minimalius standartus statistikos srityje. Tokie standartai turėtų sutvirtinti nacionalinių statistikos institucijų nepriklausomumą, patikimumą ir atskaitomybę bei padėti skatinti pasitikėjimą fiskalinės statistikos kokybe. Tokie standartai ir jų taikymas gali būti apžvelgti kitame pranešime apie konvergenciją.

Toliau Pranešimo apie konvergenciją įvade ir santraukoje apžvelgiami esminiai ekonominės ir teisinės konvergencijos analizės aspektai ir rezultatai. Detalesnė analizė pateikta I ir II skyriuose. Pirmame skyriuje nagrinėjama ekonominės konvergencijos būklė kiekvienoje iš 11 analizuojamų valstybių narių. Antrame skyriuje nagrinėjama, kaip kiekvienos iš šių valstybių narių nacionaliniai teisės aktai, tame skaičiuje ir NCB įstatymai, atitinka Sutarties 108 ir 109 straipsnius bei ECBS statutą.

1 EKONOMINĖS KONVERGENCIJOS VERTINIMAS

1.1 ANALIZĖS PAGRINDAS

Vienuolikos šiame dokumente nagrinėjamų valstybių narių ekonominės konvergencijos analizei ECB naudoja bendrą analizės sistemą, pagal kurią nagrinėjama kiekviena šalis. Pirma, ši bendra sistema grindžiama Sutarties nuostatomis ir kaip jas ECB pritaiko kainų, fiskalinio deficito ir skolos santykio, valiutos kurso ir ilgalaikių palūkanų normų bei kitų veiksnių raidai. Antra, taikant šią sistemą, vadovaujamosi daugeliu papildomų praeitų ir ateities lūkesčius apibūdinančių ekonominių rodiklių, kurie laikomi naudingais konvergencijos tvarumo detalesnei analizei. Toliau pateiktuose 1–4 intarpuose trumpai primenamos Sutarties nuostatos ir nurodomos metodinės detalės, kaip ECB jas pritaiko.

Be to, šiame pranešime vadovujamasi ankstesnių EPI ir ECB paskelbtų pranešimų principais. Tie patys principai taikomi ir naujoms valstybėms narėms, siekiant užtikrinti tęstinumą ir vienodą traktavimą. Taikydamos konvergencijos kriterijus, ECB naudoja keletą pagrindinių principų. Visų pirma atskiri kriterijai aiškinami tiksliai ir pritaikomi griežtai. Šio principo loginis pagrindas yra tai, kad kriterijų svarbiausias tikslas yra užtikrinti, jog euro zonoje gali dalyvauti tik tos valstybės narės, kurių ekonominės sąlygos yra palankios palaikyti kainų stabilumą ir euro zonos gyvybingumą. Antra, konvergencijos kriterijai – aiškus ir integruotas paketas reikalavimų, kurie visi turi būti įgyvendinti. Sutartyje šie kriterijai yra lygiaverčiai ir jie netaikomi hierarchiniu principu. Trečia, konvergencijos kriterijai turi būti įgyvendinti vadovaujantis einamaisiais

duomenimis. Ketvirta, konvergencijos kriterijai turi būti pritaikomi nuosekliai, skaidriai ir nesudėtingai. Be to, dar kartą pabrėžiama, kad būtina vykdyti konvergencijos kriterijus ne tik tam tikrą laiko momentą, bet ir ilgą laiką. Todėl, analizuojant kiekvieną šalį, detaliam išnagrinėjamas jos konvergencijos tvarumas.

Jeigu kalbėsime detaliam, visų pirma apžvelgiami praeities duomenys, dažniausiai apimantys paskutinius aštuonerius metus. Tai padeda geriau nustatyti, kokių mastu einamieji pasiekimai yra išties struktūrinių pokyčių rezultatas, o tai savo ruožtu leidžia geriau įvertinti ekonominės konvergencijos tvarumą. Tuo pačiu metu reikia deramai įvertinti tą faktą, kad daugelio naujų valstybių narių pereinamasis laikotarpis gali turėti didelės reikšmės jų praeities duomenims. Antra, kiek reikia, taikoma ateities perspektyva. Todėl ypatingas dėmesys kreipiamas į tai, kad ekonomikos palankios raidos tvarumas iš esmės priklauso nuo tinkamų ir ilgalaikių ekonominės politikos priemonių, naudojamų sprendžiant esamas ir būsimas problemas. Apskritai pabrėžiama, kad, norint užtikrinti ekonominės konvergencijos tvarumą, reikalinga ne tik gera pradžia, bet ir tolesnė ekonominė politika po euro įvedimo.

Galiausiai ši bendra sistema taikoma kiekvienai iš vienuolikos valstybių narių. Kiekvienos valstybės narės rezultatais pagrįstas analizės reikia vertinti atskirai, kaip to reikalaujama 121 straipsnyje.

1 intarpe pateikiamos Sutarties nuostatos, reglamentuojančios kainų raidą ir kaip jas pritaiko ECB.

1 intarpas

KAINŲ RAIDA

1 Sutarties nuostatos

Sutarties 121 straipsnio 1 dalies pirmoje įtraukoje reikalaujama:

„didelio kainų stabilumo: ar jis pasiektas, sprendžiama pagal infliacijos lygį, artimą tam, kurį yra pasiekusios ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausios”.

Protokolo dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų Sutarties 121 straipsnyje, 1 straipsnyje nurodoma:

„Šios Sutarties 121 straipsnio 1 dalies pirmoje įtraukoje paminėtas kainų stabilumo kriterijus reiškia, kad valstybės narės kainų raida ir infliacijos lygio vidurkis per vienerius metus iki tikrinimo neturi būti $1\frac{1}{2}$ procentinio punkto didesnis už tą lygį, kurį yra pasiekusios ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausios. Infliacija apskaičiuojama vartotojų kainų indekso pagrindu ir taikant palyginimo principą. Taip pat atsižvelgiama į skirtumus nacionaliniuose apibrėžimuose.“

2 Sutarties nuostatų taikymas

Šiame pranešime ECB Sutarties nuostatas pritaiko taip, kaip nurodyta toliau:

- Pirmą, dėl „infliacijos vidurkio per vienerius metus iki tikrinimo“ reikia paminėti, kad šis infliacijos lygis apskaičiuojamas pagal tai, kiek padidėjo 12 pastarųjų mėnesių SVKI vidurkis, palyginant su praeito 12 mėnesių laikotarpio vidurkiu. Šiame pranešime infliacijos lygio nagrinėjimo laikotarpis – nuo 2003 m. rugsėjo mėn. iki 2004 m. rugpjūčio mėn.
- Antra, sąvoka „ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausios“, kuri vartojama apibrėžti kontrolinį dydį, taikoma apskaičiuojant trijų ES valstybių – Suomijos (0,4%), Danijos (1,0%) ir Švedijos (1,3%) – nesvertinį aritmetinį infliacijos lygio vidurkį. Apskaičiavus infliacijos lygio vidurkis yra 0,9%, o pridėjus $1\frac{1}{2}$ procentinio punkto, kontrolinis dydis yra 2,4%. Nuspręsta, kad nagrinėjamo laikotarpio Lietuvos kainų raida, kuri dėl tam tikrų veiksnių sankaupos pasireiškė $-0,2\%$ 12 mėnesių infliacijos vidurkiu, yra išskirtinė. Todėl šis skaičius neįtrauktas į kontrolinio dydžio apskaičiavimą, nes priešingu atveju šis dydis gali būti iškreiptas ir gali sumažėti jo, kaip ekonomiškai pagrįsto kriterijaus, reikšmė. Reikėtų paminėti, kad sąvoka „išskirtinė“ jau buvo pavartota ankstesniuose pranešimuose apie konvergenciją. Tai nereiškia, kad tam tikri infliacijos lygiai mechanškai neįtraukiami į šį apskaičiavimą. Šio požiūrio jau buvo laikytasi 1998 m. EPI pranešime apie konvergenciją, siekiant tinkamai įvertinti galimus žymius iškreipimus dėl atskirų valstybių infliacijos raidos.

Infliacija apskaičiuota pagal SVKI, sukurtą palyginamai įvertinti konvergenciją kainų stabilumo atžvilgiu (žr. I skyriaus priedą apie statistinę metodiką).

Siekiant detaliau išanalizuoti kainų raidos tvarumą, vidutinė SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija per 12 mėnesių nagrinėjamą laikotarpį nuo 2003 m. rugsėjo mėn. iki 2004 m. rugpjūčio mėn. vertinama pagal tai, kaip per paskutiniuosius aštuonerius metus kito valstybių narių ekonominė veikla kainų stabilumo požiūriu. Taigi dėmesys kreipiamas į pinigų politikos kryptį, ypač į tai, ar pinigų politikos institucijos visų pirma siekia įgyvendinti ir palaikyti kainų stabilumą, taip pat į tai, ar ekonominės politikos kitos sritys prisideda prie šio tikslo įgyvendinimo. Be to, įvertinamas ir

makroekonominės aplinkos poveikis siekiant kainų stabilumo. Kainų raida analizuojama atsižvelgiant į pasiūlos ir paklausos sąlygas ir sutelkiant dėmesį, be kita ko, į veiksnius, kurie daro poveikį vienatinėms darbo sąnaudoms ir importo kainoms. Galiausiai kreipiamas dėmesys ir į kainų raidos tendencijas pagal kitus svarbius kainų indeksus (tame skaičiuje į nacionalinį VKI, privataus vartojimo defliatorių, BVP defliatorių ir gamintojų parduotos produkcijos kainas). Vertinant ateities perspektyvos požiūriu, pateikiama artimiausio meto infliacijos galimos raidos apžvalga, į kurią įtraukiamos ir

pagrindinių tarptautinių organizacijų prognozės. Fiskalinę raidą reglamentuojančios Sutarties nuostatos ir kaip jas pritaiko ECB bei susiję Be to, aptariami struktūriniai aspektai, kurie yra nuostatos ir kaip jas pritaiko ECB bei susiję svarbūs išlaikyti kainų stabilumui palankią procedūriniai klausimai aprašomi 2 intarpe. aplinką po euro įvedimo.

2 intarpas

FISKALINĖ RAIDA

1 Sutarties nuostatos

Sutarties 121 straipsnio 1 dalies antroje įtraukoje reikalaujama:

„valstybės finansinės padėties tvarumas: ar jis pasiektas, sprendžiama pagal bendrojo šalies biudžeto be perviršinio deficito, kuris nustatomas pagal 104 straipsnio 6 dalį, padėtį“. Sutarties 121 straipsnyje paminėto Protokolo dėl konvergencijos kriterijų 2 straipsnyje numatyta, kad, jei naudojant šį kriterijų, „patikrinimo metu valstybės narės deficitas yra perviršinis, jai netaikomas Sutarties 104 straipsnio 6 dalyje numatytas Tarybos sprendimas.“

Sutarties 104 straipsnyje numatyta perviršinio deficito nustatymo tvarka. Vadovaujantis 104 straipsnio 2 ir 3 dalimis, Komisija parengia pranešimą, jei valstybė narė neatitinka biudžetinės drausmės reikalavimų, ypač jei:

- a) planuojamo arba faktinio valdžios biudžeto deficito santykis su BVP yra didesnis už orientacinį dydį (Protokole dėl perviršinio deficito procedūros numatyta, kad šis dydis yra 3% BVP), nebent:
 - šis santykis smarkiai ir nuolat mažėjo ir pasiekė lygį, artimą orientaciniam dydžiui, arba
 - orientacinio dydžio perviršis yra tik išimtinis ir laikinas, ir santykis išlieka artimas šiam dydžiui;
- b) valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP viršija orientacinį dydį (Protokole dėl perviršinio deficito procedūros numatyta, kad ši vertė turi sudaryti 60% BVP), išskyrus atvejus, kai šis santykis pakankamai mažėja ir patenkinamai sparčiai artėja prie orientacinio dydžio.

Be to, Komisijos parengtame pranešime turi būti atsižvelgiama, ar valdžios sektoriaus deficitas yra didesnis už valstybės investicijų išlaidas, be to, įvertinami ir kiti svarbūs veiksniai, įskaitant valstybės narės vidutinės trukmės ekonomikos ir biudžeto būklę. Komisija taip pat gali parengti pranešimą, jei, nors pagal tuos kriterijus reikalavimai ir vykdomi, ji mano, kad valstybėje narėje galimas perviršinio deficito pavojus. Ekonomikos ir finansų komitetas parengia nuomonę apie Komisijos pranešimą. Galiausiai, vadovaujantis 104 straipsnio 6 dalimi, apsvarsčiusi suinteresuotos valstybės narės norimas pareikšti pastabas, ES Taryba, remdamasi Komisijos rekomendacija, po bendro įvertinimo kvalifikuota balsų dauguma nusprendžia, ar valstybėje narėje yra susidaręs perviršinis deficitas.

2 Sutarties nuostatų taikymas

Konvergencijos nagrinėjimo dėlei ECB pateikia savo požiūrį apie fiskalinę raidą. Tvarumui įvertinti ECB analizuoja pagrindinius fiskalinės raidos rodiklius nuo 1996 m. iki 2003 m., atsižvelgia į valstybės finansų perspektyvas ir problemas bei atkreipia dėmesį į deficito ir skolos raidos sąryšį.

Jeigu kalbėsime apie 104 straipsnį, tai reikia paminėti, kad ECB, priešingai nei Komisija, nevaidina jokio oficialaus vaidmens taikant perviršinio deficito procedūrą. ECB tik dar kartą informuoja, ar šaliai taikytina perviršinio deficito procedūra.

Atsižvelgiant į Sutarties nuostatą, kad skolos santykis didesnis už 60% BVP turi „pakankamai mažėti ir patenkinamai sparčiai artėti prie orientacinio dydžio“, ECB analizuoja praeities ir esamas tendencijas ir pateikia daug paaiškinamųjų skaičiavimų, pagrįstų EPI ir ECB ankstesniuose pranešimuose apie konvergenciją sukurtu analitiniu pagrindu. Jei šalių skolos santykis yra 60–80% BVP, šiuose skaičiavimuose atspindima galima skolos santykio raida ateityje, įvertinta remiantis skirtingomis prielaidomis.

Fiskalinės raidos įvertinimas grindžiamas duomenimis, surinktais iš nacionalinių sąskaitų pagal ESS 95. Iki šiol pasiektas viešojo sektoriaus finansų statistikos suvienodinimas nėra pakankamas (detaliau žr. I skyriaus priedą apie statistinę metodiką). Daugelį iš šių pranešimą įtrauktų duomenų Komisija pateikė 2004 m. spalio mėn. Jame įtraukti duomenys apie valdžios finansų pozicijas 2002 m. ir 2003 m. bei Komisijos tarnybų prognozės 2004 metams.

Jeigu kalbėsime apie fiskalinės raidos tvarumą, tai nagrinėjamų 2003 m. rezultatai apžvelgiami juos palyginant su valstybių narių rezultatais per paskutinius aštuonerius metus. Pradžioje analizuojama valdžios sektoriaus skolos santykio raida per šį laikotarpį ir ją nulemiantys veiksniai, t. y. skirtumas tarp nominaliojo BVP augimo ir palūkanų normų, pirminis balansas ir deficito-skolos koregavimas. Tokio požiūrio dėka galima tolesnė informacija apie tai, kiek makroekonominė aplinka, o ypač augimo ir palūkanų normų derinys, paveikė skolos raidą. Jos dėka taip pat galima gauti daugiau informacijos apie fiskalinės konsolidacijos priemonių naudą pirminiam balansui ir specialių veiksmų įtaką, kurią rodo deficito-skolos koregavimas. Be to, analizuojama valdžios sektoriaus skolos struktūra, kreipiant ypatingą dėmesį į trumpalaikės skolos dalis ir skolą užsienio valiuta bei jų raidą. Lyginant šias dalis su esamu skolos santykio lygiu, pabrėžiamas fiskalinių balansų jautrumas valiutos kursų ir palūkanų normų pokyčiams.

Toliau nagrinėjama deficito santykio raida. Šiame etape verta prisiminti, kad daugelis įvairių svarbių veiksmų turi įtakos šalies metinio deficito santykio pokyčiams. Šie veiksniai yra skirstomi į „ciklinius veiksmus“, kurių pagalba atvaizduojama deficito reakcija į

gamybos atotrūkio pokyčius, ir į „ne ciklinius veiksmus“, kurie naudojami atvaizduoti struktūrinius ar ilgalaikius fiskalinės politikos koregavimus. Tai nereiškia, kad tokių šiame pranešime skaičiais išreikštų neciklinių veiksmų pagalba galima visiškai atvaizduoti struktūrinę fiskalinių pozicijų pokytį, nes jiems įtakos taip pat turi trumpalaikį poveikį biudžeto balansui darančios politinės priemonės ir specialūs veiksniai. Valstybėms narėms, kurios prie ES prisijungė 2004 m. gegužės 1 d., vienaarūšių cikliška koreguoto balanso įverčių nėra.

Taip pat detaliau išnagrinėtos valstybės išlaidų ir įplaukų ankstesnės tendencijos, bendrais bruožais apžvelgtos pagrindinės tolesnės konsolidacijos galimybės.

Jeigu kalbėsime apie ateities perspektyvą, tai reikia paminėti, kad prisiminti 2004 m. biudžeto planai ir pastarojo meto prognozės, atsižvelgta į Konvergencijos programoje numatytą vidutinio laikotarpio strategiją. Ji apima artimos balansui ar perviršinės biudžeto pozicijos, numatytos Stabilumo ir augimo pakte, įvertinimą. Taip pat ypatingas dėmesys kreipiamas į biudžeto pozicijų tvarumo problemas, ypač į nekaupiamųjų valstybinių pensijų sistemų klausimus, susijusius su demografiniu pokyčiu ir valstybės teikiamomis garantijomis.

Sutarties nuostatos, reglamentuojančios valiutų kursus ir kaip jas pritaiko ECB, bendrais bruožais aprašomos 3 intarpe.

3 intarpas

VALIUTŲ KURSŲ POKYČIAI

1 Sutarties nuostatos

Sutarties 121 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje reikalaujama:

„laikytis Europos pinigų sistemos Valiutų kurso mechanizmo nustatytų normalių svyravimo ribų bent dvejus metus išvengiant nuvertėjimo bet kokios kitos valstybės narės valiutos atžvilgiu“.

Protokolo dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų Sutarties 121 straipsnyje, 3 straipsnyje numatoma, kad:

“kriterijus dėl dalyvavimo Europos pinigų sistemos Valiutų kurso mechanizme, paminėtame Sutarties 121 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje, reiškia, kad valstybė narė ne mažiau kaip dvejus metus iki vertinimo be jokios didelės įtampos laikėsi Europos pinigų sistemos Valiutų kurso mechanizme numatytų normalių kurso svyravimo ribų. Ypač svarbu, kad valstybė narė per šį laikotarpį nenuvertintų savo valiutos centrinio kurso kitos valstybės narės valiutos atžvilgiu savo iniciatyva.“

2 Sutarties nuostatų taikymas

Kalbant apie valiutų kursų stabilumą, ECB nagrinėja, ar iki konvergencijos nagrinėjimo šalis be didelių sunkumų, ypač nenuvertindama valiutos euro atžvilgiu, bent dvejus metus dalyvavo VKM II (kuris nuo 1999 m. sausio 1 d. pakeitė VKM). Anksčiau, tais atvejais, kai dalyvavimas būdavo trumpesnis, EPI valiutų kursų pokyčius charakterizuodavo taikydamas dvejų metų nagrinėjamą laikotarpį. Šiame pranešime laikomasi to paties principo.

Vertinant valiutos kurso stabilumą euro atžvilgiu, žiūrima, ar valiutos kursas yra artimas centriniam kursui VKM II, tuo pat metu atsižvelgiama į veiksnius, dėl kurių kursas galėjo sustiprėti. Tokio požiūrio buvo laikomasi ir anksčiau. Šiuo požiūriu valiutos kurso svyravimo ribų dydis VKM II nedaro įtakos valiutos kurso stabilumo kriterijaus įvertinimui.

Be to, „didelių sunkumų“ nebuvimo klausimas, paprastai analizuojamas: 1) patikrinant valiutų kursų nukrypimus nuo VKM II centrinio kurso euro atžvilgiu; 2) naudojant tokius rodiklius, kaip trumpalaikių palūkanų normų skirtumai euro zonos atžvilgiu ir jų pokyčiai; 3) įvertinant užsienio valiutos intervencijų vaidmenį. Kadangi dauguma šiame pranešime nagrinėjamų valstybių narių nedalyvauja VKM II, o neseniai prie VKM II prisijungusios valstybės dalyvauja jame labai trumpai, pranešime šie faktai apžvelgiami neišsamiai.

Visi dvišaliai valiutų kursai per nagrinėjamą laikotarpį nuo 2002 m. spalio mėn. iki 2004 m. rugsėjo mėn. laikomi ECB oficialiais orientaciniais kursais (žr. I skyriaus priedą apie statistinę metodiką).

Šiame pranešime vertinamos trys valstybės narės VKM II dalyvauja nuo 2004 m. birželio 28 d. Šiame pranešime nagrinėjamų visų valstybių narių valiutų kursų pokyčiai parodyti euro atžvilgiu per laikotarpį nuo 2002 m. spalio mėn. iki 2004 m. rugsėjo mėn. 2002 m. spalio mėn. vidutinis lygis, kuris naudojamas kaip orientyras palyginimo tikslais, kai nėra VKM II centrinio kurso, remiantis ankstesniuose pranešimuose taikyta tvarka, neišreiškia jokios nuomonės apie valiutos kurso tinkamumą. Šis laikotarpis atitinka dvejų metų minimalų laikotarpį, paminėtą Sutarties 121 straipsnio 1 dalyje.

Be to, kad Pranešime pateikiami duomenys apie nominalųjį valiutos kursą euro atžvilgiu, čia taip pat trumpai apžvelgiami su esamo valiutos kurso tvarumu susiję rodikliai. Jie gaunami remiantis realiojo dvišalio ir efektyviojo valiutų kursų pokyčiais, mokėjimų balanso einamąja, kapitalo ir finansų sąskaitomis, euro zonos užimama dalimi šalies visoje išorės prekyboje ir šalies grynąja tarptautinių investicijų pozicija ilgesniu laikotarpiu.

Sutarties nuostatos, reglamentuojančios ilgalaikių palūkanų normų raidą ir kaip jas pritaiko ECB, bendrais bruožais aprašomos 4 intarpe.

4 intarpas

ILGALAIKIŲ PALŪKANŲ NORMŲ RAIDA

1 Sutarties nuostatos

Sutarties 121 straipsnio 1 dalies ketvirtoje įtraukoje reikalaujama:

„valstybės narės pasiektas konvergencijos ir jos dalyvavimo Europos pinigų sistemos Valiutų kurso mechanizme patvarumas, kurį atspindi ilgalaikės palūkanos“.

Protokolo dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų Sutarties 121 straipsnyje, 4 straipsnyje numatoma, kad:

„Šios Sutarties 121 straipsnio 1 dalies ketvirtoje įtraukoje paminėtas palūkanų normų konvergencijos kriterijus reiškia, kad per vienerius metus iki vertinimo valstybės narės vidutinės nominaliosios ilgalaikės palūkanos neturi būti daugiau kaip 2 procentiniais punktais didesnės už tą lygį, kurį pasiekė ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausios. Apskaičiuojamos ilgalaikių vyriausybės obligacijų ar atitinkamų vertybinių popierių palūkanų normos, atsižvelgiant į skirtumus nacionaliniuose apibrėžimuose.“

2 Sutarties nuostatų taikymas

Šiame pranešime ECB Sutarties nuostatas pritaiko taip, kaip nurodyta toliau:

- Pirma, dėl „vidutinių nominaliųjų ilgalaikių palūkanų normų“ stebimų „vienerius metus iki vertinimo“ reikia paminėti, kad šios ilgalaikės palūkanų normos apskaičiuojamos kaip aritmetinis 12 paskutinių mėnesių, kurių duomenys yra įtraukti į SVKI, vidurkis. Šio rodiklio nagrinėjimo laikotarpis pranešime – nuo 2003 m. rugsėjo mėn. iki 2004 m. rugpjūčio mėn.
- Antra, teiginys „ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausios“, vartojamas apibrėžti kontrolinį dydį, taikomas panaudojant nesvertinį aritmetinį ilgalaikių palūkanų normų vidurkį tų pačių trijų šalių, kaip ir apskaičiuojant kainų stabilumo

kriterijaus kontrolinį dydį (žr. 1 intarpą). Per šiame pranešime nagrinėjamą laikotarpį ilgalaikės palūkanų normos šiose trijose šalyse buvo 4,2% (Suomijoje), 4,4% (Danijoje) ir 4,7% (Švedijoje), o jų vidutinės palūkanos sudarė 4,4%, prie kurių pridėjus 2 procentinius punktus kontrolinis dydis yra 6,4%.

Palūkanų normos buvo apskaičiuojamos pagal turimas suderintas ilgalaikės palūkanų normas, sudarytas konvergencijos įvertinimui (žr. I skyriaus priedą apie statistinę metodiką).

Kaip jau buvo paminėta, Sutartyje aiškiai nurodoma siekti „konvergencijos patvarumo“, kurį atspindi ilgalaikės palūkanų normos. Todėl nagrinėjamo laikotarpio – nuo 2003 m. rugsėjo mėn. iki 2004 m. rugpjūčio mėn. – raida vertinama atsižvelgiant į ilgalaikės palūkanų normas per paskutinius aštuonerius metus ir pagrindinius veiksnius, nulemiančius skirtumus vyraujančių euro zonoje palūkanų normų atžvilgiu.

Galiausiai pagal Sutarties 121 straipsnio 1 dalį reikalaujama, kad šiame pranešime būtų apibūdinama keletas kitų veiksnių, tokių kaip „ekiu raida, rinkų integracijos rezultatai, mokėjimų balanso einamosios sąskaitos būklė, vienietinių darbo sąnaudų raidos analizė ir kiti kainų indeksai“. Šie veiksniai apžvelgiami kitame skyriuje pagal atskirus anksčiau minėtus kriterijus. Kadangi nuo 1999 m. sausio 1 d. įvestas euras, ekiu raida specialiai neaptariama.

Statistinius duomenis, naudojamus konvergencijos kriterijų taikymui, pateikė Komisija (žr. I skyriaus priedą apie statistinę metodiką) arba Komisija bendradarbiaudama su ECB ilgalaikių palūkanų normų atveju. Konvergencijos duomenys apie kainų ir ilgalaikių palūkanų normų pokyčius yra pateikti iki 2004 m. rugpjūčio mėn. – tai paskutinis mėnuo, kurio duomenys pateikti nustatant suderintą vartojimo kainų indeksą (SVKI). Šiame pranešime valiutų kursų nagrinėjamas laikotarpis pasibaigia 2004 m. rugsėjo mėnesiu – tai paskutinis pasibaigęs mėnuo prieš ECB atliekamos analizės pabaigą. Duomenys apie fiskalines pozicijas apima laikotarpį iki 2003 m. imtinai. Šių duomenų atitikimą Europos sąskaitų sistemos 1995 (ESS 95, antra redakcija) taisyklėms patvirtino Eurostat. Tačiau tai

neleidžia iš anksto susidaryti nuomonės, ar fiskalinės pozicijos yra tvarios, ar ne. Taip pat atsižvelgta į Komisijos tarnybų prognozes 2004 metams kartu su 11 valstybių narių naujausiomis konvergencijos programomis ir kitą konvergencijos tvarumo nagrinėjimui, atsižvelgiant į ateities perspektyvą, svarbią informaciją. Reikia paminėti, kad rengiant šį pranešimą kilę duomenų prieinamumo ir patikimumo klausimai komplikuoja kai kurių ekonominių rodiklių įvertinimą daugelio šalių atžvilgiu.

1.2 EKONOMINĖS KONVERGENCIJOS BŪKLĖ

Šiame pranešime nagrinėjamos visoms vienuolikai šalių taikoma išlyga EPS trečiojo etapo atžvilgiu, bet jos neturi ypatingo statuso. Todėl Sutartis jas įpareigoja įsivesti eurą, o tai reiškia, kad jos turi siekti įvykdyti visus konvergencijos kriterijus.

Per pastaruosius dvejus metus SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija daugelyje vertinamų ne euro zonos valstybių buvo santykinai nedidelė. Šiose valstybėse svartinis SVKI pagrindu apskaičiuotos infliacijos vidurkis nuo beveik 10% 1997 m. pradžioje sumažėjo iki apytiksliai 2% 2002 m. viduryje ir toliau toks išliko iki 2004 m. pradžios. Tačiau per pastaruosius mėnesius SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija smarkiai padidėjo labiausiai dėl to, kad dėl stojimo į ES išaugo netiesioginiai mokesčiai ir administruojamos kainos, sparčiai didėjo vidaus paklausa ir kilo energijos kainos. Be to, tikėtina, kad daugelyje šalių dėl pastarojo meto didelės vidaus paklausos ir darbo užmokesčio raidos kainos netolimoje ateityje toliau didės. Atsižvelgdami į šią tendenciją, kai kurių šalių

centriniai bankai, siekdami sumažinti stiprėjančią infliacijos riziką, padidino oficialiąsias palūkanų normas.

Be to, fiskalinės konsolidacijos pažanga apskritai buvo per lėta, ir daugelis šalių turi dar pasiekti tokią padėtį, kuri, plačiau ją vertinant, galėtų būti laikoma tvaria per vidutinės trukmės laikotarpį. Ypač reikalinga tolesnė esminė fiskalinė konsolidacija norint pasiekti, kad ekonominiai rodikliai ilgą laiką atitiktų fiskalinius kriterijus ir vidutinės trukmės tikslą pasiekti artimą balansui arba perviršinę biudžeto poziciją, kaip to reikalaujama Stabilumo ir augimo pakte. Šiuo metu šešių šalių deficitas yra perviršinis. Tuo metu, kai visose valstybėse narėse, išskyrus dvi, skolos santykis dabar yra mažesnis už kontrolinį dydį, daugelyje valstybių narių, įstojusių į ES 2004 m. gegužės 1 d., šis santykis sparčiai didėjo, daugelis jų taip pat susiduria su struktūriniais fiskaliniiais sunkumais, ypač susijusiais su valstybės garantijomis ir pensijų išsipareigojimais ateityje. Šie sunkumai kartu su būsimos konsolidacijos nesklandumais ir netikrumu dėl jos pastaruoju metu vis labiau atsispindėjo vyriausybės obligacijų pelningume ir valiutų kursuose nuo 2003 m. vidurio.

Stipriai mažėjęs ilgalaikių obligacijų pelningumas pradėjo didėti ir kai kuriose šalyse, patiriančiose fiskalinių sunkumų ir infliacinį spaudimą, skirtumas su euro zona per nagrinėjamą laikotarpį padidėjo. Tai rodo, kad būtina imtis tolesnių konvergencijos ilgalaikiškumą sustiprinančių priemonių.

Jeigu kalbėsime apie valiutų kursų pokyčius, reikia pasakyti, kad nė viena šių metų Pranešime apie konvergenciją nagrinėjama šalis nebuvo dalyvavusi VKM II bent dvejus metus iki šios analizės. Estija, Lietuva ir Slovėnija prisijungė prie VKM II nuo 2004 m. birželio 28 d. Jeigu apžvelgsime visą dvejų metų nagrinėjamąjį laikotarpį iki 2004 m. rugsėjo mėn., tai pamatysime, kad valiutų kursų raida buvo skirtinga. Kai kuriais atvejais valiutų kursai buvo iš esmės pastovūs ir trumpalaikių palūkanų normų skirtumai euro zonos atžvilgiu išliko

nežymūs. Kitais atvejais buvo matomi didesni svyravimai, kuriuos iš dalies nulėmė netikrumas dėl fiskalinės konsolidacijos perspektyvos ir didelis einamosios sąskaitos deficitas. Daugelyje šalių bendras einamosios ir kapitalo sąskaitų deficitas bei vidaus kredito augimas buvo itin žymus ir toliau didėjo. Tai rodė didelę vidaus paklausą, kurią didino mažos palūkanų normos ir sparčiai augantis darbo užmokestis. Tačiau daugeliu atvejų pradinis vidaus kredito lygis buvo nedidelis, o tai rodo santykinai nedidelį finansinio tarpininkavimo lygį.

Siekdamos skatinti aukštą tvarios konvergencijos lygį, daugelis šalių ir toliau iš esmės turi tęsti per pastarąjį laikotarpį taikytas priemones. Be abejo, daugelyje šalių būtina ryžtinga ir tvari struktūrinė koreguojanti politika. Ilgalaikių politikos pokyčių būtinybę nulemia bendra našta, susidaranti dėl: 1) santykinai didelių valstybės sektorių, palyginti su šalimis, kuriose vienam gyventojui tenka panašus pajamų lygis; 2) didelių netiesioginių išsipareigojimų; 3) prognozuojamų sparčių ir žymių demografinių pokyčių; ir 4) didelio nedarbo lygio kai kuriose šalyse, kuris, remiantis daugeliu tyrimų, iš esmės yra struktūrinio pobūdžio. Dar daugiau, dėl kai kuriose naujose valstybėse narėse likusių su perėjimu į rinkos ekonomiką susijusių neišspręstų problemų, tokių kaip kainų prisitaikymas prie rinkos nulemtu lygio ir pajamų lygių konvergencija, gali susidaryti papildomas spaudimas kainų augimui ir silpnėti konkurencingumas.

Jeigu kalbėsime apie struktūrines problemas valstybės finansų srityje, reikia paminėti, kad daugumoje šiame pranešime nagrinėjamų šalių pajamų ir išlaidų santykis su BVP yra didelis, palyginti su šalimis, kuriose vienam gyventojui tenka panašus pajamų lygis. Tokia padėtis rodo, kad būtinų fiskalinės konsolidacijos priemonių tikslas galėtų būti sumažinti išsipareigojimus, susijusius su išlaidomis. Efektyvesnės ir užimtumui palankios mokesčių ir išmokų sistemos, didinančios paskatas dirbti, galėtų smarkiai prisidėti prie fiskalinės konsolidacijos ir kartu skatinti ekonomikos augimą. Be to, Europos

Komisijos informacija rodo, kad daugelyje šalių netiesioginiai fiskaliniai išsipareigojimai garantijų forma yra dideli. Galiausiai šiame pranešime nagrinėjamų daugelyje šalių demografiniai pasikeitimai dėl gyventojų senėjimo bus daug didesni nei ES vidurkis. Nors daugelyje šalių pradėta pensijų sistemos reforma, atrodo, kad kai kuriose valstybėse ne tik pensijų, bet ir sveikatos apsaugos sistemos rimtai paveiks fiskalines pozicijas.

Kai kuriose šalyse, ypač viršijančiose 60% BVP kontrolinį dydį, reikia sumažinti didelį skolos santykį ir pakeisti sparčiai augančio skolos santykio tendenciją. Svarbu, kad skolos santykis būtų griežtai kontroliuojamas: pirma, siekiant sukurti fiskalinį pasitikėjimą ir sumažinti jautrumą palūkanų normų pokyčiams, kuris sustiprėja, jei per trumpą laiką sueina skolos didelės dalies grąžinimo terminas, ir antra, siekiant palengvinti sprendimą ateities biudžeto problemų, tokių kaip sunkėjanti fiskalinė našta dėl gyventojų senėjimo ir vidutinės trukmės problemos, kurios atsirado reformuojant nepelningai veikančias valstybines įmones. Trečia, siekiant atstatyti fiskalinės politikos lankstumą ir taip sudaryti sąlygas valstybėms reaguoti į neigiamą cikliškumo poveikį, būtina sumažinti biudžeto nesubalansuotumą, t. y. normaliomis aplinkybėmis reikalingas nedidelis fiskalinis deficitas ar perviršis, kad silpnos ekonominės veiklos laikotarpiais galėtų veikti savaiminiai išdo stabilizatoriai, ir kad deficitas būtų mažesnis už 3% BVP kontrolinį dydį.

Jeigu kalbėsime apie darbo rinkos raidą, reikia pažymėti, jog neišvengiamai būtina stiprinti nacionalinę politiką, kuri, mažindama struktūrines kliūtis, gerina darbo rinkos veiklą. Tai esminis dalykas mažinant aukštą ir nuolatinį nedarbo lygį, kuris ilgu laikotarpiu nėra tvarus. Panašiai politika, kurios tikslas – sparti produktų ir finansinių rinkų integracija, siekiant užtikrinti veiksmingą konkurenciją ir pakankamą rizikos kapitalo lygį, skatintų užimtumą ir potencialios produkcijos augimą. Tokia politika taip pat stiprintų valstybių narių gebėjimą greitai ir veiksmingai reaguoti į joms būdingus pokyčius ir palaikyti bendrą

konkurencingumo lygį kartu labiau skatindama valstybės finansų tvarumą ir kainų stabilumą.

KAINŲ STABILUMO KRITERIJUS

Per nagrinėjamų 12 mėnesių laikotarpį, pasibaigusį 2004 m. rugpjūčio mėn., kontrolinis šio kriterijaus dydis buvo 2,4%. Jis buvo gautas prie SVKI pagrindu apskaičiuotos infliacijos Suomijoje (0,4%), Danijoje (1,0%) ir Švedijoje (1,3%) nesvertinio aritmetinio vidurkio pridėjus 1,5 procentinio punkto. Buvo nuspręsta, kad kainų pokyčiai Lietuvoje per nagrinėjamą laikotarpį yra išskirtiniai – jų 12 mėnesių vidurkis dėl ypatingų veiksnių sankaupos buvo lygus $-0,2\%$ – ir todėl nebuvo įtraukti apskaičiuojant kontrolinį dydį (žr. 1 intarpą). Apžvelgiant atskirų šalių veiklos rodiklius per nagrinėjamą laikotarpį, buvo nustatyta, kad 5 valstybių narių iš 11 (Čekijos, Estijos, Kipro, Lietuvos ir Švedijos) vidutinis infliacijos, apskaičiuotos pagal SVKI, lygis mažesnis už kontrolinį. Lenkijoje (2,5%) ir Maltoje (2,6%) infliacijos, apskaičiuotos pagal SVKI, lygis buvo atitinkamai nežymiai didesnis ir didesnis už kontrolinį dydį, o Slovėnijoje (4,1%), Latvijoje (4,9%), Vengrijoje (6,5%) ir Slovakijoje (8,4%) šis rodiklis buvo kur kas didesnis už kontrolinį dydį (žr. lentelę).

Atsigręžiant į ankstesnį laikotarpį nuo 1996 m., santykinai žemo infliacijos lygio kai kuriose šalyse išlaikymą ir nuolatinę infliacijos lygio konvergenciją daugelyje naujų valstybių narių galima paaiškinti keletu pagrindinių veiksnių. Pirma, kaip pažymėta kiekvienos šalies ataskaitose, toks reiškinys atspindi svarbių politikos priemonių, ypač pinigų politikos priemonių, nukreiptų į kainų stabilumą, pasirinkimą. Daugelyje naujų valstybių narių ir Švedijoje nacionaliniai įstatymai suderinti su ES standartais, kainų stabilumą nustatant pagrindiniu pinigų politikos tikslu. Tai skiriasi nuo kitų politikos sričių, tokių kaip fiskalinė politika ir darbo užmokestis, kurios dažniausiai neskaitino kainų stabilumo. Iki 2001 m. nežymiai pagerėjo vidutinis fiskalinis deficitas (nors išliko didesnis kaip 3% BVP), tačiau iki šiol jis pablogėjo, o tai reiškia, kad daugelis naujų valstybių narių susidurs su žymiomis

fiskalinėmis problemomis. Nors naujose valstybėse narėse darbo užmokesčio vidurkio augimas, labai sparčiai didėjęs nagrinėjamo laikotarpio pradžioje, šiek tiek sulėtėjo, vienietinių darbo sąnaudų augimas beveik visose šalyse išlieka intensyvus ir daugeliu atvejų per pastaruosius metus jis padidėjo. Tinkamai parinktos politinės priemonės, susijusios su ES veiklą reglamentuojančio pagrindo (*acquis communautaire*) priėmimu, pagerino prekybos ir finansinę integraciją, prekių kainų ir darbo užmokesčio lankstumą bei atitinkamų veiksmų mobilumą, o tai turėtų skatinti kainų stabilumą, nors dėl kainų liberalizavimo kai kuriuose sektoriuose dažnai pasireiškėdavo laikinas kainų didėjimas. Antra, dėl Rusijos krizės, vidaus politikos sprendimų ir mažėjančių naftos kainų susiklosčiusi makroekonominė aplinka 1999 m. prisidėjo prie spaudimo kainoms sumažėjimo Čekijoje, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje ir Slovakijoje, o 2001 m. ir 2002 m. pasaulio ekonomikos sulėtėjimas lėmė mažesnius tarptautinių kainų pokyčius. Galiausiai daugelio šalių valiutų stiprėjantys arba beveik stabilūs kursai – ypač iki 2001 m. – padėjo sušvelninti kainoms daromą poveikį, išskyrus Lenkiją ir Slovėniją per pastaruosius metus, o Vengrijoje toks poveikis pasireiškė periodiškai.

Visai neseniai, maždaug nuo 2003 m. vidurio, išryškėjo infliacijos didėjimo tendencija Čekijoje, Latvijoje, Vengrijoje ir Lenkijoje, o nuo 2004 m. pavasario – ir Estijoje, Lietuvoje bei Maltoje. Šis reiškinys atspindi intensyvų vidaus paklausos augimą – labai didėjo darbo užmokestis ir skolinimas – visose šiose šalyse, išskyrus Lenkiją, netiesioginių mokesčių ir administruojamų kainų didėjimą dėl stojimo į ES ir kylančias naftos kainas. Didėjančios maisto kainos Lenkijoje ir Čekijoje taip pat suvaidino savo vaidmenį, o valiutos nuvertėjimas sukėlė importo kainas didinantį poveikį Lenkijoje.

Apibendrinant galima pasakyti, kad vienoje šalių grupėje per 1996–2003 m. buvo užfiksuota mažėjančios infliacijos tendencija. Labai aukšta (apie 10% arba daugiau) infliacija, apskaičiuota pagal SVKI, buvo 1996–1997 m., Čekijoje,

Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje 1999 m. pradžioje ji nukrito iki mažesnio kaip 5% lygio ir nesiliovė mažėti 2002 m. ir 2003 m. pradžioje Čekijoje ir Lietuvoje ji buvo net mažesnė už nulį. Vengrijoje, Lenkijoje ir Slovėnijoje infliacija sumažėjo iki 5% tik 2001 m. viduryje arba vėliau. Neseniai visose šiose paminėtose šalyse, išskyrus Slovėniją, išryškėjo infliacijos didėjimo tendencija. Kitoje šalių grupėje SVKI pagrindu apskaičiuotos infliacijos tendencijos nepasireiškė nuo 1996 m. Šis rodiklis Švedijoje sudarė mažiau kaip 2%, Kipre ir Maltoje – apie 3% ir Slovakijoje buvo apie 7,5%. Kartais infliacijos raidai šiose šalyse įtakos turėjo pasiūlos šokai, tarptautinių kainų pokyčiai ir administruojamų kainų pasikeitimai.

Jeigu pažvelgsime į netolimą ateitį, tai pamatysime, kad naujos valstybės narės susidurs su kainų stabilumui įtakos turinčiais rizikos veiksniais ir spęstiniais uždaviniais. Nors 2004 m. daugumoje iš jų infliacija didėjo dėl padidėjusių netiesioginių mokesčių, administruojamų ir naftos kainų, labai tikėtina, kad šių veiksmų poveikis bus laikinas. Tačiau jei, kaip tikimasi, padidės išorės ir vidaus paklausa bei pajėgumų panaudojimas, iškyla antrinio poveikio darbo užmokesčiui rizika, apsunkinanti kainų stabilumą vidutiniu laikotarpiu. Tai ypač pasakytina apie šalis, kuriose dar neužbaigtas disinflacijos procesas ir kuriose fiskalinė politika ir darbo užmokesčio kaita dar nepakankamai prisideda prie kainų stabilumo. Numatoma, kad 2004 m. infliacija Kipre, Lietuvoje ir Švedijoje pasieks apie 2% arba mažesnę lygį, Čekijoje, Estijoje ir Maltoje ji turėtų padidėti maždaug iki 3%, o Latvijoje, Lenkijoje ir Slovėnijoje – pasiekti apie 4% arba didesnę lygį. Vengrijoje ir Slovakijoje prognozuojama infliacija 2004 m. turėtų būti nuo 7% iki 8%. Manoma, kad išnykus netiesioginių mokesčių ir administruojamų kainų augimo laikinam poveikiui, 2005 m. infliacijos tempai sulėtės daugelyje šalių, o ypač tose, kuriose 2004 m. ji buvo didžiausia. SVKI pagrindu apskaičiuota infliacijos kaita taip pat gali būti didesnė, kadangi daugelyje naujų valstybių narių vartojimo išlaidose svarbi vieta vis dar tenka išlaidoms maistui. Naujosios

valstybės narės, kuriose šiuo metu esama arba tikėtina infliacija yra didelė, turi griežtai kontroliuoti vidaus kainoms daromą poveikį, susijusį, be kita ko, su darbo užmokesčio sąnaudomis ir fiskaline politika. Daugeliu atvejų reikia imtis tolesnių fiskalinės politikos priemonių, ypač tokių kaip patikimų konsolidacijos veikslių, siekiant išlaikyti, toliau stiprinti ar sukurti kainų stabilumui palankią aplinką. Darbo užmokesčio augimas turėtų atitikti darbo našumo augimą atsižvelgiant į raidą konkuruojančiose šalyse. Be to, poreikis sumažinti spaudimą kainoms ir išlaikyti palankias ekonominės plėtros ir užimtumo didinimo sąlygas nulemia būtinybę toliau imtis priemonių reformuoti produktų ir darbo rinkas. Galiausiai tikėtina, kad kelerius ateinančius metus daugelyje valstybių narių konvergencijos procesas turės įtakos infliacijai, nors tiksliai įvertinti šio poveikio dydį yra nelengva.

VALDŽIOS SEKTORIAUS BIUDŽETO POZICIJOS KRITERIJUS

Kalbant apie 11 atskirų valstybių narių biudžeto rodiklius 2003 m., reikia paminėti, kad dviejose šalyse (Estijoje ir Švedijoje) buvo užfiksuotas biudžeto perviršis, o devyniose – biudžeto deficitas. Trys iš šių devynių valstybių (Latvija, Lietuva ir Slovėnija) išlaikė mažesnę už Sutartyje nurodyto 3% BVP kontrolinio dydžio biudžeto deficitą. Šešiose šalyse (Čekijoje, Kipre, Vengrijoje, Maltoje, Lenkijoje, Slovakijoje) biudžeto deficitas buvo per 3% BVP ir laikoma, kad jose deficitas yra perviršinis. Kai kuriose šalyse apčiuopiamą poveikį deficitui turėjo laikinos priemonės. Europos Komisijos tarnybos prognozuoja, kad 2004 m. Estijos ir Švedijos biudžetai ir toliau bus perviršiniai. Prognozuojama, kad keturiose valstybėse deficitas sumažės, o penkiose – padidės. Manoma, kad nė viena šalis, kurios deficitas yra didesnis už 3% BVP kontrolinį dydį 2003 m., 2004 m. nesumažins šio lygio iki mažesnio už 3% kontrolinį dydį (žr. lentelę).

Kalbant apie valdžios sektoriaus skolą, paminėtina tai, kad dviejų šalių (Kipro ir Maltos) skolos santykis 2003 m. buvo didesnis

už 60% BVP kontrolinį dydį. 2003 m. šis santykis abiejose šalyse didėjo: Kipre jis sudarė 70,9% ir buvo 3,5 procentinio punkto didesnis už 2002 m. lygį. Maltoje šis rodiklis buvo lygus 71,1% ir iš dalies dėl didelio vienkartinio poveikio, pervedus laivų statyklos skolą į bendrąjį valdžios biudžetą, padidėjo 8,4 procentinio punkto.

Analizuojant skolos santykio lygį per 1996–2003 m. laikotarpį, matoma, kad jis labai padidėjo daugelyje valstybių. Daugiausia jis išaugo Maltoje, Čekijoje ir Slovakijoje – nuo 1996 m. iki 2003 m. skolos santykis padidėjo atitinkamai apie 31, 25 ir 12 procentinių punktų, palyginti su BVP. Tik Estijoje, Vengrijoje ir Švedijoje 2003 m. skolos santykis buvo mažesnis nei laikotarpio pradžioje. Skolos santykio didėjimo svarbiausios priežastys – didelis pirminis deficitas ir žymus deficito-skolos koregavimas. Kai kuriose šalyse augimo ir (ar) palūkanų normų skirtumai taip pat darė skolą didinantį poveikį. Visai neseniai kai kuriose valstybėse (Latvijoje, Lietuvoje, Slovakijoje) skolos santykis stabilizavosi ir pasiekė maždaug 2000 m. ir 2001 m. lygį. Tai rodo nedidelis pirminis deficitas ir kai kuriais metais palankus deficito-skolos koregavimas.

Prognozuojama, kad 2004 m. skolos santykis Estijoje ir Švedijoje ir toliau truputėlį sumažės, o Lietuvoje liks stabilus. Kitų šalių prognozės rodo, kad jis didės, tačiau bus mažesnis už 60% kontrolinį dydį. Planuojama, kad Kipro ir Maltos skolos santykis, jau dabar viršijantis 60% kontrolinį dydį, didės toliau (žr. lentelę).

Visose šiuo metu deficitą turinčiose valstybėse narėse reikalinga tolesnė esminė konsolidacija norint pasiekti, kad jų rodikliai ilgą laiką atitiktų fiskalinius kriterijus ir vidutinės trukmės tikslą – artimą balansui ar perviršinę biudžeto poziciją, kaip tai numatyta Stabilumo ir augimo pakte. Šešios šalys, kurių biudžeto deficitas yra per 3% BVP, turi jį sumažinti ir pasiekti mažesnę nei kontrolinis dydis lygį. Tačiau konsolidacija taip pat reikalinga trims šalims, kurių biudžeto deficitas mažesnis už kontrolinį dydį, bet dar

nėra artimas balansui. Visos šalys, kurių biudžetas yra deficitinis, siekiant laikytis Pakte numatyto vidutinio laikotarpio tikslo, turėtų konsoliduoti daugiau negu iki jų Konvergencijos programose numatyto deficito dydžio.

Plačiau apžvelgiant fiskalinės raidos tvarumą, gerai matyti, kad konsolidacija reikalinga deficitus turinčiose šalyse. Norint sumažinti skolos santykį Kipre ir Maltoje, kur nėra deficito-skolos koregavimo, nepakaks vien tik išlaikyti jų bendrą ir pirminį deficitus esamame lygyje. Tai sukeltų tolesnį šio santykio didėjimą. Taip galima pasakyti ir apie Čekiją, Vengriją ir Lenkiją – išlaikant bendrą ir pirminį deficitą tokio lygio, koks yra dabar, skolos santykis per trumpą laikotarpį padidėtų virš kontrolinio 60% šio rodiklio dydžio. Likusiose šalyse, turinčiose biudžeto deficitus, laikantis tokios pat politikos taip pat padidėtų skolos santykis, tačiau artimoje ateityje jis išsilaikytų mažesniame už 60% BVP lygyje.

VALIUTOS KURSO KRITERIJUS

Nė viena iš šių metų Pranešime apie konvergenciją išnagrinėtų šalių nedalyvavo VKM II visą nagrinėjamą laikotarpį nuo 2002 m. spalio mėn. iki 2004 rugsėjo mėn. Taigi jos nedalyvavo mažiausiai dvejus metus iki konvergencijos nagrinėjimo, kaip numatyta Sutarties 121 straipsnyje. Išskyrus Švediją, šiame pranešime aptariamos šalys į Europos Sąjungą įstojo tik 2004 m. gegužės 1 d. kaip narės, kurioms taikoma išlyga. Nuo tada kiekviena ne euro zonos valstybė narė valiutos kurso politiką laiko bendru reikalu ir bet kuriuo metu gali kreiptis dėl dalyvavimo VKM II. Trys šalys – Estija, Lietuva ir Slovėnija – prie Valiutų kurso mechanizmo prisijungė 2004 m. birželio 28 d., todėl jų valiutos VKM II dalyvavo maždaug tris mėnesius iš dvejų metų nagrinėjamo laikotarpio. Aštuonių šalių – Čekijos, Kipro, Vengrijos, Latvijos, Maltos, Lenkijos, Slovakijos ir Švedijos – valiutos šiuo laikotarpiu Valiutų kurso mechanizme nedalyvavo.

Nuo įstojimo į mechanizmą pradžios VKM II dalyvaujančių trijų valiutų, t. y. Estijos kronos,

Lietuvos lito ir Slovėnijos tolaro, kursai buvo lygūs arba artimi jų centriniam kursui. Atidžiai įvertinus Estijos ir Lietuvos valiutų valdybų tinkamumą ir tvarumą, buvo pritarta, kad abi šalys prisijungtų prie VKM II su savo veikiančiais valiutų kurso mechanizmais, kaip vienašaliu išsipareigojimu, tokiu būdu nesuteikiant papildomų įpareigojimų ECB. Prieš prisijungiant prie VKM II, nei krona, nei litas nenukrypo nuo jų susiejimo kurso, o visu nagrinėjamu laikotarpiu trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su euro zona, buvo nedideli. Tačiau pastaraisiais metais Estijoje buvo užfiksuotas didelis bendras einamosios ir kapitalo sąskaitos deficitas, kuris 2003 m. sudarė 12,7%, palyginti su BVP, ir lėmė ženklų šalies grynujų tarptautinių išsipareigojimų pozicijos padidėjimą. Lietuvoje bendras einamosios ir kapitalo sąskaitos deficitas nuo 1998 m. sumažėjo, tačiau 2003 m. truputį padidėjo iki 6,5%, palyginti su BVP. Sutikimas, kad abi šalys dalyvautų VKM II, buvo pagrįstas tvirtu valdžios institucijų pasiryžimu vykdyti patikimą fiskalinę politiką, kas yra labai svarbu norint išsaugoti makroekonominį stabilumą ir užtikrinti konvergencijos proceso tvarumą. Be to, siekdamas sumažinti einamosios sąskaitos deficitą ir užtikrinti einamosios sąskaitos pozicijos tvarumą, jos sutiko neleisti didėti vidaus kredito augimui ir užtikrinti veiksmingą finansinę priežiūrą, o Estija – skatinti darbo užmokesčio nuosaikumą.

Jeigu kalbėsime apie Slovėniją, tai ji savo vykdoma pinigų politika stengiasi po prisijungimo prie VKM II palaikyti palyginti stabilų euro kursą ir taip laipsniškai sustabdyti tolaro vertės mažėjimą euro atžvilgiu. Todėl, prisijungus prie Valiutų kurso mechanizmo, tolaro kursas išlieka artimas jo centriniam paritetui. Jeigu kalbėsime apie visą nagrinėjamą laikotarpį, tolaro kurso svyravimai euro atžvilgiu iš esmės buvo nedideli, o 2003 m. pabaigoje ir 2004 m. tapo labai maži. Tuo pačiu metu trumpalaikių palūkanų normų skirtumas, palyginti su euro zona, nors 2003 m. ir 2004 m. ir sumažėjo, 2004 m. trečiajame ketvirtyje vis dar buvo nemažas ir sudarė 1,9 procentinio punkto. Slovėnijos prisijungimas prie VKM II

buvo pagrįstas tvirtu Slovėnijos valdžios institucijų išpareigojimu toliau vykdyti būtinas priemones nuosekliai mažinti infliaciją, toliau liberalizuoti administruojamas kainas ir vykdyti deindeksaciją. Reikės būti budriems, kad šalies sąnaudų, ypač darbo užmokesčio, pokyčiai atitiktų darbo našumo augimą. Fiskalinė politika turės atlikti svarbiausią vaidmenį kontroliuojant paklausos sukeltą infliacinį spaudimą, o finansinė priežiūra padės neleisti didėti vidaus kredito augimui.

Daugumos VKM II nedalyvaujančių valiutų kursai euro atžvilgiu sumažėjo, palyginti su jų 2002 m. spalio mėn. vidurkiais, kurie naudojami kaip orientyrai palyginimo tikslais, kai nėra centrinio kurso VKM II, remiantis ankstesniuose pranešimuose taikyta tvarka ir neišreiškiant jokios nuomonės apie valiutos kurso tinkamumą. Nagrinėjamu laikotarpiu Čekijos kronos kursas euro atžvilgiu laipsniškai mažėjo, nors ši tendencija pastaraisiais mėnesiais iš dalies pasikeitė. Pastaraisiais metais kartais būdavo didelis šalies bendras einamosios ir kapitalo sąskaitos deficitas. Kronos ir euro kurso svyravimas buvo palyginti didelis, o trumpalaikių palūkanų normų skirtumas dažniausiai nereikšmingas.

Vengrijos forinto ir Lenkijos zloto kursai euro atžvilgiu nagrinėjamo laikotarpio didžiąją dalį taip pat buvo mažesni, palyginti su jų 2002 m. spalio mėn. vidurkiais, ir taip pat sustiprėjo euro atžvilgiu 2004 m. Šie pokyčiai iš dalies susiję su neaiškiais fiskalinės politikos perspektyvomis abiejose šalyse, ir tai parodė stiprūs valiutų kursų svyravimai ir dideli trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su euro zona. Be to, abiejose šalyse pastaraisiais metais buvo užfiksuotas bendras einamosios ir kapitalo sąskaitos balanso deficitas, tiesa, Vengrijoje šis deficitas buvo didelis. Lenkijos atveju palūkanų normų skirtumo tarp Lenkijos ir euro zonos sumažėjimas taip pat galėjo prisidėti prie zloto santykinio pigumo 2003 m.

Latvijos lato ir Maltos liros kursai nagrinėjamu laikotarpiu susilpnėjo daugiausiai dėl abiejų šalių valiutų kursų režimų. Latas yra susietas su

specialiosiomis skolinimosi teisėmis, o Maltos lira – su valiutų krepšeliu, kurį sudaro euras, JAV doleris ir svaras sterlingų. Todėl Latvijos ir Maltos valiutų kursų susilpnėjimai euro atžvilgiu iš esmės rodo euro vertės didėjimą JAV dolerio ir – mažesniu mastu – svaro sterlingų atžvilgiu (o Latvijos atveju – ir Japonijos jenos atžvilgiu). Atsižvelgiant į didelį euro svorį Maltos krepšelyje, svarbiausių valiutų kursų pokyčiai sukėlė tik nedidelius liros kurso svyravimus, tuo tarpu lato kurso svyravimai buvo didesni. Be to, Maltos trumpalaikių palūkanų normų skirtumas, palyginti su euro zona, buvo nedidelis, tuo tarpu Latvijoje skirtumas buvo žymus.

Jeigu kalbėsime apie Slovakijos kronos kurso pokyčius, jam buvo būdingas stabilumas visų valiutų atžvilgiu pradinio laikotarpio iki 2003 m. trečiojo ketvirčio, po kurio kronos vertė laipsniškai didėjo. Todėl Slovakijos valiutos kursas 2004 m. rugsėjo mėn. buvo stipresnis už jo 2002 m. spalio mėn. vidurkį. Kadangi *Národná banka Slovenska* kronos vertės padidėjimą vertino kaip per greitą, į šiuos spaudimus jis reagavo sumažindamas pagrindines palūkanų normas ir įsikišdamas į užsienio valiutų rinkas, orientuodamasis į savo tikslą – kainų stabilumą. Slovakijos kronos ir euro kurso svyravimas nagrinėjamu laikotarpiu buvo palyginti didelis, didelis buvo ir trumpalaikių palūkanų normų skirtumas palyginamą euro zonos aktyvų atžvilgiu.

Galiausiai Kipro svaro ir Švedijos kronos kursai nagrinėjamu laikotarpiu buvo artimi jų 2002 m. spalio mėn. vidurkiams. Trumpalaikių palūkanų normų skirtumas, palyginti su euro zona, Švedijos aktyvams buvo nereikšmingas, bet išliko palyginti didelis palyginamų Kipro aktyvų atveju, tuo tarpu valiutos kursas Kipre svyravo labai nestipriai, bet palyginti stipriai Švedijoje.

ILGALAIKIŲ PALŪKANŲ NORMŲ KRITERIJUS

Per nagrinėjamą 12 mėnesių laikotarpį, kuris baigėsi 2004 m. rugpjūčio mėn., kontrolinis dydis buvo 6,4%. Jis buvo apskaičiuotas prie tų pačių trijų šalių, įtrauktų skaičiuojant kontrolinį

kainų stabilumo kriterijaus dydį, t. y. Suomijos (4,2%), Danijos (4,4%) ir Švedijos (4,7%), nesvertinio aritmetinio ilgalaikių palūkanų normų vidurkio pridėdant 2 procentinius punktus. Per nagrinėjamą 12 mėnesių laikotarpį, kuris baigėsi 2004 m. rugpjūčio mėn., aštuonių išnagrinėtų valstybių narių (Čekijos, Kipro, Latvijos, Lietuvos, Maltos, Slovėnijos, Slovakijos ir Švedijos) vidutinės ilgalaikės palūkanų normos buvo mažesnės už kontrolinę vertę. Ilgalaikė palūkanų norma Lenkijoje buvo didesnė (6,9%), o Vengrijoje – gerokai didesnė (8,1%) už kontrolinę vertę (žr. lentelę). Suderintos ilgalaikės palūkanų normos, pagal kurias būtų galima nustatyti konvergencijos laipsnį, Estija neturi. Tačiau, atsižvelgiant į mažą valdžios sektoriaus skolą ir remiantis bendra finansų rinkų analize, nėra ženklų, kurie rodytų neigiamą vertinimą.

2001 m. ir 2002 m. devyniose iš dešimties nagrinėtų šalių (t. y. Čekijoje, Kipre, Latvijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Maltoje, Lenkijoje, Slovėnijoje ir Slovakijoje) buvo aiški ilgalaikių palūkanų normų mažėjimo tendencija – jos žymiai priartėjo prie euro zonos lygio. Iš esmės šis pokytis rodė mažą infliacinį spaudimą, rinkos nuomones dėl ES narystės ir dalyvavimo euro zonoje, o kai kurioms iš naujų valstybių narių – taip pat ir stiprėjantį pinigų politikos patikimumą¹.

Tačiau 2003 m. ši tendencija pakito, ir ilgalaikės palūkanų normos daugelyje šalių ėmė krypti nuo euro zonoje vyraujančių palūkanų normų lygio. Tokia bendra tendencija tęsėsi iki nagrinėjamo laikotarpio pabaigos. 2003 m. pradžioje Latvijoje ir Slovakijoje, o Maltoje apie 2003 m. vidurį ilgalaikės palūkanų normos stabilizavosi virš euro zonos lygio, o tai rodo didėjančius infliacijos skirtumus. Kipro ir Čekijos ilgalaikių palūkanų normų skirtumų mažėjimo pasikeitimas pasireiškė akivaizdžiau. Kipre ilgalaikės palūkanų normos labai padidėjo 2004 m. viduryje po *Central Bank of Cyprus* sprendimo padidinti pagrindinę palūkanų normą 1 procentiniu punktu 2004 m. balandžio mėn. susijungimo derybų sukeltos politinės nežinios ir didėjančio fiskalinio deficito kontekste.

Pagrindiniai veiksniai, lėmę nuo 2003 m. didėjančias ilgalaikes palūkanų normas Čekijoje, buvo didėjantis infliacinis spaudimas ir nežinia dėl fiskalinio konsolidavimo priemonių įgyvendinimo. Vengrijoje ir Lenkijoje ilgalaikės palūkanų normos taip pat nukrypo nuo vyraujančių euro zonoje. Vengrijoje nuo 2003 m. birželio mėn. ilgalaikės palūkanų normos didėjo daugiausia dėl užsitęsusio fiskalinio nesubalansuotumo. Lenkijoje ilgalaikės palūkanų normos pradėjo didėti nuo 2003 m. liepos mėn. iš esmės dėl didėjančių infliacijos skirtumų ir didėjančio fiskalinio netikrumo. Lietuva ir Slovėnija buvo vienintelės dvi šalys, kuriose ilgalaikės palūkanų normos ir toliau neabejotinai artėjo prie euro zonos palūkanų normų lygio. Pagrindiniai šiuos pokyčius lėmę veiksniai buvo patikima fiskalinė politika ir rinkos lūkesčiai dėl artėjančio dalyvavimo VKM II, prie kurio abi šalys prisijungė 2004 m. birželio 28 d.

KITI VEIKSNIAI

Be anksčiau minėtų konvergencijos kriterijų, Pranešime apie konvergenciją taip pat atsižvelgiama į daugelį kitų veiksnių, kurie aiškiai išdėstyti Sutarties 121 straipsnio 1 dalyje: ekiu raidą, rinkų integracijos rezultatus, mokėjimų balansų einamųjų sąskaitų būklę ir pokyčius, vienetinių darbo sąnaudų ir kitų kainų indeksų analizę. Šie veiksniai nagrinėjami šalių santraukose pagal atskirus anksčiau išdėstytus kriterijus. Kadangi nuo 1999 m. sausio 1 d. įvestas euras, ekiu raida specialiai neaptariama.

¹ Išskyrus Čekiją, Slovėniją ir Švediją, duomenys apie orientacinę ilgalaikę palūkanų normą pirmą kartą pradėti teikti 2001 m. Čekijos duomenys teikiami nuo 2000 m., Slovėnijos – nuo 2002 m. kovo mėn.

Lentelė Ekonominiai konvergencijos rodikliai

(išskyrus valiutos kurso kriterijų)

		Infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu ¹⁾	Ilgalaikė palūkanų norma ²⁾	Valdžios sektoriaus perteklius (+) arba deficitas (-) ³⁾	Bendra valdžios skola ³⁾
Čekija	2002	1,4	4,9	-6,8	28,8
	2003	-0,1	4,1	-12,6	37,8
	2004	1,8	4,7	-5,0	37,9
Estija	2002	3,6	.	1,4	5,3
	2003	1,4	.	3,1	5,3
	2004	2,0	.	0,3	4,8
Kipras	2002	2,8	5,7	-4,6	67,4
	2003	4,0	4,7	-6,4	70,9
	2004	2,1	5,2	-5,2	72,6
Latvija	2002	2,0	5,4	-2,7	14,1
	2003	2,9	4,9	-1,5	14,4
	2004	4,9	5,0	-2,0	14,7
Lietuva	2002	0,4	6,1	-1,5	22,4
	2003	-1,1	5,3	-1,9	21,4
	2004	-0,2	4,7	-2,6	21,4
Vengrija	2002	5,2	7,1	-9,2	57,2
	2003	4,7	6,8	-6,2	59,1
	2004	6,5	8,1	-5,5	59,9
Malta	2002	2,6	5,8	-5,9	62,7
	2003	1,9	5,0	-9,7	71,1
	2004	2,6	4,7	-5,2	73,8
Lenkija	2002	1,9	7,4	-3,6	41,1
	2003	0,7	5,8	-3,9	45,4
	2004	2,5	6,9	-5,6	47,2
Slovėnija	2002	7,5	-	-2,4	29,5
	2003	5,7	6,4	-2,0	29,4
	2004	4,1	5,2	-2,3	30,8
Slovakija	2002	3,5	6,9	-5,7	43,3
	2003	8,5	5,0	-3,7	42,6
	2004	8,4	5,1	-3,9	44,5
Švedija	2002	2,0	5,3	-0,0	52,6
	2003	2,3	4,6	0,3	52,0
	2004	1,3	4,7	0,6	51,6
Kontrolinis dydis ⁴⁾		2,4%	6,4%	-3%	60%

Šaltiniai: ECB, Eurostat ir Europos Komisija.

1) Vidutinis metinis pokytis procentais. 2004 m. duomenys apima laikotarpį nuo 2003 m. rugsėjo mėn. iki 2004 m. rugpjūčio mėn.

2) Procentais, metinis vidurkis. 2004 m. duomenys apima laikotarpį nuo 2003 m. rugsėjo mėn. iki 2004 m. rugpjūčio mėn.

3) Palyginti su BVP, procentais. Europos Komisijos tarnybų prognozė 2004 m.

4) SVKI pagrindu apskaičiuotos infliacijos ir ilgalaikių palūkanų normų kontroliniai dydžiai apima laikotarpį nuo 2003 m. rugsėjo mėn. iki 2004 m. rugpjūčio mėn., o valdžios sektoriaus deficito ir skolos atžvilgiu – 2003 m.

2 NACIONALINIŲ TEISĖS AKTŲ IR SUTARTIES SUDERINAMUMAS

2.1 IŽANGA

2.1.1 BENDROSIOS PASTABOS

Sutarties 122 straipsnio 2 dalis numato, kad ne rečiau kaip kartą per dvejus metus arba valstybės narės, kuriai daroma išlyga, prašymu ECB (ir Komisija) Sutarties 121 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka pateikia ES Tarybai pranešimą. Kiekviename tokio pobūdžio pranešime turi būti išanalizuota, kaip kiekvienos valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, nacionaliniai teisės aktai, tame skaičiuje ir jos NCB įstatymas, yra suderinti su Sutarties 108 ir 109 straipsniais ir ECBS statutu (Statutas). Šis Sutarties įpareigojimas valstybėms narėms, kurioms taikoma išlyga, vadinamas „teisine konvergencija“.

VALSTYBĖS NARĖS, KURIOMS TAIKOMA IŠLYGA, IR TEISINĖ KONVERGENCIJA

Visos šiame pranešime vertinamos valstybės narės turi valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, statusą. Šis statusas taikomas 11 valstybių narių, kurios dar nepriėmė euro, kaip bendros valiutos, vadovaujantis Sutartimi. Danija ir Jungtinė Karalystė analizuojamos atskirame poskyryje (žr. 2 dalies 1 skyriaus 2 poskyrį). Švedijai valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, statusas buvo suteiktas ES Tarybos 1998 m. gegužės mėn. sprendimu. Naujoms valstybėms narėms taikomo Akto dėl stojimo sąlygų 4 straipsnis nurodo, kad:

„Nuo įstojimo dienos kiekviena naujoji valstybė narė dalyvauja Ekonominėje ir pinigų sąjungoje kaip valstybė narė, kuriai taikoma leidžianti nukrypti nuostata, kaip apibrėžta EB sutarties 122 straipsnyje“.

Todėl ECB, atsižvelgdamas į tai, kad šioms valstybėms narėms taikoma išlyga, išanalizavo teisinės konvergencijos pasiektą lygį kiekvienoje iš 11 valstybių narių ir teisinės priemonės, kurių jos ėmėsi ar kurių reikia imtis, norint pasiekti šį tikslą.

Teisinės konvergencijos vertinimo tikslas – palengvinti ES Tarybai nuspręsti, kuri valstybė

narė „įgyvendina būtinas sąlygas priimti bendrą valiutą“. Teisės srityje tokios sąlygos – tai ypatingas dėmesys pasiekti centrinio banko nepriklausomumą ir NCB teisinė integracija į Eurosystemą.

TEISĖS ĮVERTINIMO STRUKTŪRA

Teisės įvertinime naudojama ta pati ECB ir EPI ankstesnių pranešimų apie teisinę konvergenciją struktūra – ypač 2002 m. ECB pranešimo apie konvergenciją (Švedijoje), 2000 m. pranešimo (apie Graikiją ir Švediją) ir 1998 m. EPI pranešimo apie konvergenciją. Taip pat analizuojamas nacionalinių teisės aktų ir visų įsigaliojusių įstatymų pataisų ir papildymų suderinamumas iki 2004 m. rugsėjo 30 d.

2.1.2 DANIJĄ IR JUNGVINĖ KARALYSTĖ

Šiame pranešime nevertinamos Danija ir Jungtinė Karalystė. Tai valstybės narės, turinčios specialų statusą, kurios dar neišvedė euro.

Prie Sutarties pridėtame Protokole dėl tam tikrų su Danija susijusių nuostatų numatoma, kad Danijos vyriausybė praneš ES Tarybai savo poziciją dėl dalyvavimo EPS trečiajame etape prieš Tarybos įvertinimą, kurio reikalaujama Sutarties 121 straipsnio 2 dalyje. Danija jau pranešė, kad nedalyvaus EPS trečiajame etape. Vadovaujantis Protokolo 2 straipsniu, tai reiškia, kad Danija laikoma valstybe nare, kuriai taikoma išlyga. Išvados apie Daniją buvo išdėstytos sprendime, kurį 1992 m. gruodžio 11–12 d. valstybių ar vyriausybių vadovai priėmė Viršūnių susitikime Edinburge. Šiame sprendime nurodoma, kad Danijai išsaugomos jos turimos teisės pinigų politikos srityje, numatytos nacionaliniuose įstatymuose ir teisės aktuose, taip pat išlaikomos *Danmarks Nationalbank* teisės pinigų politikos srityje. Kadangi, vadovaujantis Sutarties 122 straipsnio 3 dalimi, Danijai taikomas Sutarties 108 straipsnis, *Danmarks Nationalbank* turi vykdyti reikalavimą siekti centrinio banko nepriklausomumo. 1998 m. EPI pranešime apie konvergenciją padaryta išvada, kad šis reikalavimas įvykdytas. Kadangi Danija turi

specialų statusą, nuo 1998 m. jos konvergencija nebuvo vertinta. Nereikia numatyti *Danmarks Nationalbank* teisinės integracijos į ECBS ir nereikalingas joks teisinis suderinimas tol, kol Danija nepraneš ES Tarybai apie savo ketinimą įsivesti bendrą valiutą.

Remiantis prie Sutarties pridėtu Protokolu dėl tam tikrų su Jungtine Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalyste susijusių nuostatų, Jungtinė Karalystė niekaip neįpareigota pereiti į EPS trečiąjį etapą, nebent ji praneš ES Tarybai, kad ketina tai padaryti. 1997 m. spalio 30 d. Jungtinė Karalystė pranešė Tarybai, kad 1999 m. sausio 1 d. ji neketina įsivesti bendros valiutos (ji savo nuomonės nepakeitė). Vadovaujantis šiuo pranešimu, Sutarties (tame skaičiuje 108 ir 109 straipsniai) ir Statuto tam tikros nuostatos Jungtinei Karalystei netaikomos. Todėl šiuo metu nėra teisinio reikalavimo užtikrinti, kad jos nacionaliniai teisės aktai (tame skaičiuje *Bank of England* įstatymas) būtų suderinti su Sutartimi ir Statutu.

2.2 SUDERINIMO APIMTIS

2.2.1 SUDERINIMO SRITYS

Siekiant nustatyti sritis, kuriose nacionaliniai teisės aktai turi būti suderinti, ECB taiko šią bendrąją struktūrą:

- Suderinamumas su Sutarties (108 straipsnis) ir Statuto (7 straipsnis ir 14 straipsnio 2 dalis) nuostatomis dėl nacionalinių centrinių bankų nepriklausomumo, taip pat su nuostatomis dėl konfidencialumo (Statuto 38 straipsnis), ir;
- teisinė nacionalinių centrinių bankų integracija į Eurosystemą (ypač Statuto 12 straipsnio 1 dalies ir 14 straipsnio 3 dalies atžvilgiu).

2.2.2 „SUDERINAMUMAS“ IR „SUVIENODINIMAS“

Sutarties 109 straipsnis reikalauja, kad nacionaliniai teisės aktai būtų „suderinami“ su Sutartimi ir Statutu; todėl bet kokie nesuderinamumai turi būti pašalinti. Nei Sutarties ir Statuto viršenybė nacionalinei teisei, nei nesuderinamumo pobūdis nedaro įtakos šiam įpareigojimui.

Reikalavimas, kad nacionalinė teisė būtų „suderinta“, nereiškia, jog Sutartis reikalauja, kad NCB įstatymai būtų „suvienodinti“ tarpusavyje ar su Statutu. Nacionaliniai ypatumai gali ir toliau egzistuoti. Iš tiesų, Statuto 14 straipsnio 4 dalis leidžia nacionaliniams centriniams bankams atlikti kitokias funkcijas nei tos, kurios nurodytos Statute, tiek, kiek jos netrukdo ECBS tikslams ir užduotims. Nuostatos nacionalinių centrinių bankų įstatymuose, leidžiančios atlikti tokias papildomas funkcijas, yra aiškus aplinkybių, kurioms esant skirtumai gali išlikti, pavyzdys. Terminas „suderinamas“ daugiau reiškia, kad nacionalinė teisė ir nacionalinių centrinių bankų įstatymai turi būti pakoreguoti siekiant pašalinti nesuderinamumus su Sutartimi ir Statutu ir užtikrinti reikalingą NCB integracijos į ECBS lygį. Konkrečiai kalbant, turi būti pakoreguotos visos nuostatos, kurios pažeidžia nacionalinio centrinio banko nepriklausomumą, kaip apibrėžta Sutartyje, ir jo, kaip ECBS neatskiriama dalies, vaidmenį. Todėl, norint tai pasiekti, nepakanka remtis vien tikta Bendrijos teisės viršenybe nacionalinei teisei.

Sutarties 109 straipsnio įpareigojimas apima tikta nesuderinamumus su Sutarties ir Statuto nuostatomis. Tačiau nacionalinė teisė, nesuderinama su Bendrijos antriniais įstatymiais aktais, žinoma, taip pat turės būti suderinta su tokiais antriniais įstatymiais aktais. Bendrijos teisės viršenybė nepanaikina poreikio suderinti nacionalinę teisę. Šis bendras reikalavimas kyla iš Teisingumo Teismo precedentų teisės².

² Tarp kitko, žr. *Case 167/73, Commission v French Republic* („Code du Travail Maritime“).

Sutartis ir Statutas nenumato būdo, kuriuo nacionalinė teisė turi būti suderinta. Tai gali būti įvykdyta pateikiant nuorodas į Sutartį ir Statutą, įtraukiant jų nuostatas ir nurodant į juos, išbraukiant nesuderinamas nuostatas arba derinant šiuos metodus.

Taip pat, siekiant nacionalinės teisės suderinamumo su Sutartimi ir Statutu bei užtikrinant jį, Bendrijos institucijos ir valstybės narės turi konsultuotis su ECB dėl teisės aktų nuostatų projektų jo kompetencijos srityje pagal Sutarties 105 straipsnio 4 dalį ir Statuto 4 straipsnį. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. šis įpareigojimas taip pat taikomas naujų valstybių narių nacionaliniams įstatymų leidybos organams. 1998 m. birželio 29 d. Tarybos sprendimas 98/415/EB aiškiai kviečia valstybes nares imtis tinkamų priemonių užtikrinti šio reikalavimo vykdymą.

2.3 NACIONALINIŲ CENTRINIŲ BANKŲ NEPRIKLAUSOMUMAS

Jeigu kalbėsime apie centrinių bankų nepriklausomumą (ir konfidencialumo klausimus), naujų valstybių narių nacionalinė teisė turėjo būti suderinta, kad atitiktų atitinkamas Sutarties ir Statuto nuostatas, ir galioti 2004 m. gegužės 1 d., o Švedija buvo įpareigota užtikrinti, kad reikalingi suderinimai įsigaliotų iki ECBS įsteigimo dienos 1998 m. birželio 1 d.

2.3.1 CENTRINIO BANKO NEPRIKLAUSOMUMAS

1997 m. EPI nustatė centrinio banko nepriklausomumo sąvokos požymių sąrašą (smulkiai aprašytą jo 1998 m. pranešime apie konvergenciją), kurie tuo metu buvo valstybių narių nacionalinės teisės, ypač nacionalinių centrinių bankų įstatymų, įvertinimo pagrindas. Centrinio banko nepriklausomumo sąvoka apima įvairias nepriklausomumo rūšis, kurias reikia vertinti atskirai, tai yra, funkcinį, institucinį, asmeninį ir finansinį nepriklausomumą. Paskutiniaisiais metais šie centrinio banko nepriklausomumo aspektai

buvo toliau tikslinami remiantis ECB nuomonėmis. Jie tarnaus pagrindu įvertinant naujų valstybių narių nacionalinės teisės atitikimo Sutarčiai ir Statutui lygį (žr. toliau).

FUNKCINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

Centrinio banko nepriklausomumas yra ne savitiksliis, bet priemonė tikslui, kuris turi būti aiškiai apibrėžtas ir kuriam turi būti suteikta pirmenybė visų kitų tikslų atžvilgiu, pasiekti. Funkciniam nepriklausomumui reikalingas aiškiai nustatytas ir teisiniu požiūriu apibrėžtas pagrindinis tikslas, numatantis centriniam bankui reikiamus būdus ir priemones šiam tikslui pasiekti, kuriuos jis gali taikyti nepriklausomai nuo bet kokios kitos valstybinės valdžios ar valdymo įstaigos. Sutarties nustatytas reikalavimas dėl centrinio banko nepriklausomumo atspindi visuotinai pripažintą nuomonę, kad siekti pagrindinio tikslo – užtikrinti kainų stabilumą – geriausiai gali visiškai nepriklausoma institucija, kurios įgaliojimai yra aiškiai apibrėžti. Centrinio banko nepriklausomumas yra visiškai suderinamas su jo atsakomybe už savo sprendimus, kuri yra svarbus pasitikėjimo jo nepriklausomu statusu stiprinimo aspektas. Tai reiškia skaidrumą ir dialogo su trečiosiomis šalimis palaikymą.

Jeigu kalbėsime apie pagrindinio tikslo formuluotės priėmimo laiką, tai Sutartis nuosekliai nenustato, ar naujų valstybių narių nacionalinių centrinių bankų tikslas turėjo jau nuo 2004 m. gegužės 1 d. atitikti pagrindinį tikslą -užtikrinti kainų stabilumą, numatytą Sutarties 105 straipsnio 1 dalyje ir Statuto 2 straipsnyje, ar tai yra teisinis reikalavimas, taikomas tiktai nuo euro įsivedimo. Nors Sutarties 105 straipsnio 1 dalis nėra taikoma valstybėms narėms, kurioms taikoma išlyga (žr. Sutarties 122 straipsnio 3 dalį), Statuto 2 straipsnis yra taikomas tokioms valstybėms narėms (žr. 43 straipsnio 1 dalį). Atsižvelgdamas į šį dviprasmiškumą, ECB palaiko nuomonę, kad naujų valstybių narių nacionalinių centrinių bankų įstatymuose nuo 2004 m. gegužės 1 d. kainų stabilumas turi būti nurodytas kaip pagrindinis tikslas. Ši nuomonė pagrįsta tuo, kad

vienas iš pagrindinių Bendrijos principų, būtent – kainų stabilumas (Sutarties 4 straipsnio 3 dalis), yra taip pat taikomas valstybėms narėms, kurioms taikoma išlyga. Ji taip pat pagrįsta Sutarties tikslu, kad visos valstybės narės turi siekti makroekonominės konvergencijos, įskaitant kainų stabilumą, kuriai skirti reguliarūs ECB ir Komisijos pranešimai. Šis požiūris yra taip pat pagrįstas reikalingo centrinio banko nepriklausomumo, kuris yra pateisinamas tikslai tuomet, jeigu bendrasis kainų stabilumo tikslas turi pirmenybę, įstatymine prasme.

Todėl šalių įvertinimai šiam pranešime yra pagrįsti naujų valstybių narių nacionalinių centrinių bankų pareiga užtikrinti kainų stabilumą nuo 2004 m. gegužės 1 d. Švedijai toks reikalavimas egzistuoja nuo 1998 m. birželio 1 d.

INSTITUCINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

Institucinio nepriklausomumo principą tiksliai apibrėžia Sutarties 108 straipsnis ir Statuto 7 straipsnis. Šie du straipsniai draudžia nacionaliniams centriniams bankams ir jų sprendimus priimančių organų nariams vadovautis Bendrijos institucijų ar organų, valstybių narių vyriausybių ar bet kokių kitų organų nurodymais ar juos vykdyti. Šie straipsniai taip pat draudžia Bendrijos institucijoms ir organams bei valstybių narių vyriausybėms daryti įtaką NCB sprendimus priimančių organų nariams, kurių sprendimai gali turėti įtakos, kai NCB atlieka su ECBS susijusius uždavinius. Šia prasme ECB mano, kad trečiųjų asmenų tam tikros teisės neatitinka Sutarties ir (ar) Statuto reikalavimų. Todėl, kad būtų paisoma toliau aprašytų draudimų, jas reikės suderinti su šių teisės aktų reikalavimais.

Ar nacionalinis centrinis bankas būtų organizuotas kaip valstybinis organas, ar kaip specialus viešosios teisės organas, ar paprasčiausiai kaip akcinė bendrovė, egzistuoja rizika, kad jo savininkas galėtų daryti įtaką jo sprendimams dėl užduočių, susijusių su ECBS, pasinaudodamas tokia nuosavybe. Tokia įtaka, daroma naudojantis akcininkų teisėmis ar kitaip, gali turėti poveikio nacionalinio centrinio banko

nepriklausomumui ir turi būti ribojama įstatymu, kad toks nepriklausomumas būtų išsaugotas.

Draudimas duoti nurodymus

Trečiųjų šalių teisės duoti nurodymus nacionaliniams centriniams bankams, jų sprendimus priimančioms organams ar pastarųjų nariams, jeigu jų veikla susijusi su ECBS uždavinių atlikimu, yra nesuderinamos su Sutartimi ir Statutu.

Draudimas tvirtinti, sustabdyti, panaikinti ar atidėti sprendimus

Trečiųjų šalių teisės tvirtinti, sustabdyti, panaikinti ar atidėti nacionalinio centrinio banko sprendimus, jeigu jie susiję su ECBS uždavinių atlikimu, yra nesuderinamos su Sutartimi ir Statutu.

Draudimas cenzūruoti teisiniu pagrindu sprendimus

Bet kokių organų, išskyrus nepriklausomus teismus, teisė cenzūruoti teisiniu pagrindu sprendimus, susijusius su ECBS uždavinių atlikimu, yra nesuderinama su Sutartimi ir Statutu, kadangi šių uždavinių vykdymas negali būti pakartotinai vertinamas politiniu lygiu. Valdytojo teisė sustabdyti ECBS ar nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų sprendimų įgyvendinimą teisiniu pagrindu ir vėliau pateikti juos galutinai patvirtinti politiniams organams yra tolygi pastangoms gauti trečiųjų šalių nurodymus.

Draudimas dalyvauti nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančiuose organuose su balsavimo teise

Trečiųjų šalių atstovų dalyvavimas nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančiuose organuose su balsavimo teise, sprendžiant su ECBS uždavinių atlikimu susijusius klausimus, net jeigu jie neturi sprendžiamojo balso teisės, neatitinka Sutarties ir Statuto.

Draudimas iš anksto derinti nacionalinių centrinių bankų sprendimus

Įstatymų aiškiai numatyta nacionalinio centrinio banko pareiga iš anksto derinti savo sprendimus

su trečiosiomis šalimis sukuria teisinį pagrindą, kuriuo besiremiamos trečiosios šalys gali daryti įtaką centrinio banko galutiniams sprendimams, ir todėl yra nesuderinama su Sutartimi ir Statutu.

Tačiau nacionalinio centrinio banko dialogas su trečiosiomis šalimis netgi tais atvejais, kai įstatymas įpareigoja teikti informaciją ir keistis nuomone, neprieštaruoja Sutarties ir Statuto reikalavimams, jeigu:

- nebus pažeidžiamas nacionalinio centrinio banko sprendimus priimančių organų narių nepriklausomumas, ir
- bus visiškai atsižvelgiama į ypatingą valdytojo teisinę padėtį jam / jai einant ECB bendrosios tarybos nario pareigas, ir
- laikomasi Statute nustatytų reikalavimų dėl konfidencialumo.

Nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų narių atleidimas nus pareigų

Įstatymų nuostatose dėl trečiųjų šalių (pvz., vyriausybių) teisės atleisti nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų narius nuo pareigų (pvz., susijusių su sąskaitomis) turi būti numatyti tinkami saugikliai, kad tokia teisė atleisti nus pareigų nepažeistų tokio atskiro nacionalinio centrinio banko nario gebėjimo nepriklausomai priimti sprendimus su ECBS susijusiais klausimais (arba įgyvendinti tokius sprendimus, priimtus ECBS lygiu). Rekomenduojama, kad aiški nuostata dėl to būtų numatyta nacionalinių centrinių bankų įstatymuose.

ASMENINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

Statuto nustatytas NCB sprendimus priimančių organų narių kadencijos saugumas taip pat užtikrina centrinio banko nepriklausomumą. Valdytojai yra ECB bendrosios tarybos nariai. Statuto 14 straipsnio 2 dalis reikalauja, kad ypač NCB įstatymai privalo numatyti ne mažesnę kaip penkerių metų minimalų valdytojo pareigų ėjimo terminą. Ji taip pat apsaugo valdytojus nuo savavališko jų atleidimo iš užimamų pareigų ir kartu nustato, kad valdytojas gali būti atleistas tikrai jeigu jis / ji daugiau nebeatitinka reikalavimų, reikalingų šioms pareigoms atlikti,

arba jeigu jis / ji pripažįstamas(a) kaltu(a) padaręs(iusi) sunkų nusižengimą, ir suteikia galimybę kreiptis į Teisingumo Teismą. NCB įstatymai turi atitikti toliau išdėstytus reikalavimus.

Valdytojų pareigų ėjimo minimalus terminas

Vadovaujantis Statuto 14 straipsnio 2 dalimi, NCB įstatymai privalo numatyti, kad valdytojo pareigų ėjimo minimalus terminas yra penkeri metai. Tai, žinoma, nedraudžia nustatyti valdytojo pareigų ėjimo ilgesnį terminą, o neapibrėžtas valdytojo pareigų ėjimo terminas nereikalauja derinti įstatymą su Statutu, jeigu valdytojo atleidimo iš užimamų pareigų pagrindai atitinka Statuto 14 straipsnio 2 dalies reikalavimus. Jei nacionalinis įstatymų leidėjas keičia NCB įstatymą, tai, remiantis Statuto 14 straipsnio 2 dalimi, keičiant įstatymą turi būti apsaugota valdytojo ir kitų sprendimus priimančių organų narių teisė eiti pareigas.

Valdytojų atleidimo iš užimamų pareigų pagrindai

NCB įstatymai privalo užtikrinti, kad valdytojai negali būti atleidžiami iš užimamų pareigų dėl kitų priežasčių, išskyrus tas, kurios išvardytos Statuto 14 straipsnio 2 dalyje. Šio reikalavimo tikslas yra užkirsti kelią valdytoją skiriančiam valdžiai, ypač vyriausybei ar parlamentui, pasinaudoti teise jį / ją atleisti. NCB įstatymai privalo numatyti atleidimo iš užimamų pareigų pagrindus, kurie būtų suderinti su Statuto 14 straipsnio 2 dalyje išvardytais pagrindais, arba neturi numatyti jokių atleidimo iš užimamų pareigų pagrindų, kadangi Statuto 14 straipsnio 2 dalis yra taikoma tiesiogiai.

NCB sprendimus priimančių organų kitų narių, ne valdytojų, susijusių su ECBS uždavinių vykdymu, teisės eiti pareigas apsauga

Grėsmė asmeniniam nepriklausomumui gali kilti tada, kai valdytojų teisės eiti pareigas apsaugos taisyklės nebus taikomos NCB sprendimus priimančių organų kitiems nariams, ne valdytojams, susijusiems su ECBS uždavinių vykdymu. Suteikti tokią pačią teisės eiti pareigas apsaugą reikalauja daugybė Sutarties ir Statuto straipsnių. Statuto 14 straipsnio 2 dalis

neapriboja valdytojų teisės eiti pareigas apsaugos, kadangi Sutarties 108 straipsnis ir Statuto 7 straipsnis kalba ne apie valdytojus atskirai, o apie NCB sprendimus priimančių organų narius bendrai. Ypač tai yra pritaikoma tais atvejais, kai valdytojas yra *primus inter pares* (pirmasis tarp lygių) tarp kolegų, turinčių lygias balsavimo teises, arba kai kiti nariai gali pavaduoti valdytoją.

Teisė į teisminę gynybą

Sprendimus priimančių organų narių teisę kreiptis į nepriklausomą teisumą ir apskūsti jų atleidimą iš pareigų lemia tai, kad yra būtina apriboti politinį pasirinkimą vertinant atleidimo iš užimamų pareigų pagrindus.

Statuto 14 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad iš pareigų atleistas NCB valdytojas dėl tokio sprendimo gali kreiptis į Teisingumo Teismą. Nacionalinės teisės aktai turi arba remtis Statutu, arba neminėti teisės dėl tokio sprendimo kreiptis į Teisingumo Teismą, kadangi Statuto 14 straipsnio 2 dalis yra taikoma tiesiogiai.

Nacionalinė teisė turi numatyti NCB sprendimus priimančių organų kitų narių, dalyvaujančių vykdant su ECBS susijusius uždavinius, teisę kreiptis į nacionalinius teismus ir apskūsti atleidimą iš užimamų pareigų arba kaip bendrosios teisės reguliuojamą dalyką, arba nustatydamą specialią normą NCB įstatyme.

Apsauga nuo viešųjų ir privačių interesų konflikto

Asmeninis nepriklausomumas taip pat numato, jog būtina užtikrinti, kad nesusikirstų NCB sprendimus priimančių organų narių, jiems einant pareigas, interesai su pačių NCB interesais (dar labiau – valdytojų ir ECB interesais) ir su bet kokia kita su ECBS uždavinių vykdymu susijusių sprendimus priimančių organų narių veikla, kurioje jie dalyvauja ir kuri gali kelti grėsmę jų asmeniniam nepriklausomumui. Paprastai su ECBS uždavinių atlikimu susijusių sprendimus priimančių organų nariai negali atlikti kitų

funkcijų, kurios gali sukelti interesų konfliktą. Ypač sprendimus priimančių organų nariai negali eiti pareigų ar turėti interesų, kurie gali daryti įtakos jų, kaip įstatymų leidžiamosios ar vykdomosios valdžios atstovų, veiklai ar kaip asmenų, einančių pareigas vykdomosios valdžios – centrinės ar vietos – ar verslo organizacijose, veiklai. Ypatingą dėmesį reikia skirti tam, kad būtų užtikrinta apsauga nuo privačių interesų potencialių konfliktų vykdomųjų-tvarkomųjų funkcijų neatliekančių sprendimus priimančių organų narių atžvilgiu.

FINANSINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

Deklaruojamas funkcinis, institucinis ir asmeninis NCB nepriklausomumas nėra baigtinis, jeigu NCB neturi įstatymo ar kito teisės akto numatytų ekonominio pobūdžio priemonių, kurios leistų jam savarankiškai įgyvendinti savo uždavinius ir funkcijas (t. y. vykdyti su ECBS susijusius uždavinius, kurie jam numatyti Sutartyje ir Statute).

Kai taikytina, valstybės narės negali leisti savo NCB atsidurti tokioje padėtyje, kad jis neturėtų pakankamų finansinių išteklių savo su ECBS ar Eurosistema susijusiems uždaviniams vykdyti. Pažymėtina, kad Statuto 28 straipsnio 1 dalyje ir 30 straipsnio 4 dalyje yra numatyti tolesni reikalavimai NCB įnešti papildomus įnašus į ECB kapitalą ir atlikti tolesnius užsienio atsargų pervedimus³. Be to, Statuto 33 straipsnio 2 dalis numato⁴, kad, jeigu ECB patiria nuostolį, kurio negalima visiškai kompensuoti iš ECB bendrojo atsargų fondo, ECB valdančioji taryba gali nuspręsti likusį nuostolį kompensuoti iš atitinkamų finansinių metų pinigų politikos pajamų proporcingai ir neviršijant sumų, kurios paskirstytos NCB. Pagal finansinio nepriklausomumo principą reikalaujama, kad, laikantis šių nuostatų, NCB galėtų netrukdomai vykdyti savo funkcijas.

Finansinio nepriklausomumo koncepcija taip pat reikalauja, kad NCB bet kuriuo metu privalo turėti pakankamų finansinių priemonių ne tik su

³ Statuto 30 straipsnio 4 dalis taikoma tik Eurosistemoje.

⁴ Statuto 33 straipsnio 2 dalis taikoma tik Eurosistemoje.

ECBS susijusiems uždaviniais, bet ir savo funkcijoms atlikti, pvz., finansuoti savo valdymą ir operacijas.

Todėl finansinį nepriklausomumą reikia vertinti atsižvelgiant į tai, ar kuri nors trečioji šalis gali daryti tiesioginę arba netiesioginę įtaką ne tik NCB funkcijoms, bet ir jo gebėjimui (suprantamam tiek funkcinio požiūriu darbo jėgos prasme, tiek finansiniu – pakankamų finansinių išteklių prasme) vykdyti savo įgaliojimus. Šiame kontekste ypač aktualūs yra toliau pateikti keturi finansinio nepriklausomumo aspektai, iš kurių keli susiformavo visai neseniai⁵. Tai yra finansinio nepriklausomumo požymiai, kurių atžvilgiu NCB yra pažeidžiamiausi dėl išorės įtakos.

NCB biudžeto nustatymas

Jei trečioji šalis turi teisę nustatyti ar daryti įtaką nustatant NCB biudžetą, tai yra nesuderinama su finansiniu nepriklausomumu, nebent įstatyme yra apsaugos norma tam tikslui, kad tokia teisė neapribos finansinių lėšų, būtinų su ECBS susijusiems NCB uždaviniais vykdyti.

Apskaitos taisyklės

Sąskaitos turėtų būti sudaromos arba vadovaujantis bendrosiomis apskaitos taisyklėmis, arba vadovaujantis NCB sprendimus priimančių organų nustatytomis taisyklėmis, arba, jei tokias taisykles yra nustačiusios trečiosios šalys, tada bent jau NCB sprendimus priimančių organų siūlymu.

Metines sąskaitas turi patvirtinti nepriklausomų apskaitininkų padedami NCB sprendimus priimančios organai, ir po to (*ex post*) jas gali tvirtinti trečiosios šalys (pvz., akcininkai, vyriausybė). Jeigu kalbėsime apie pelną, tai NCB sprendimus priimančioms organams turėtų būti suteikta teisė priimti nepriklausomą ir profesionalų sprendimą dėl pelno apskaičiavimo.

Kai NCB operacijas kontroliuoja valstybinė audito tarnyba arba panaši institucija, atsakinga už valstybės finansų naudojimo kontrolę,

teisinis pagrindas turi aiškiai nustatyti kontrolės apimtį ir užtikrinti, kad ji nepažeistų NCB nepriklausomo išorės auditoriaus veiklos, kaip numatyta Statuto 27 straipsnio 1 dalyje. Valstybinis auditas turi būti atliekamas nepolitiniais, nepriklausomais ir grynai profesiniais pagrindais.

Pelno paskirstymas, NCB kapitalas ir finansinės nuostatos

Dėl pelno paskirstymo NCB įstatymas gali nurodyti, kaip reikia paskirstyti pelną. Jei tokių nuostatų nėra, sprendimą dėl pelno paskirstymo turėtų priimti NCB sprendimus priimančias organas profesiniais pagrindais. Sprendimo nereikėtų palikti trečiųjų šalių nuožiūrai, nebent būtų aiški nuostata dėl saugiklių, teigianti, kad tai nepakenks finansinėms priemonėms, būtinoms vykdyti su ECBS susijusius NCB uždavinius.

Valstybėms narėms neleidžiama mažinti NCB kapitalo be bankų sprendimus priimančių organų *ex ante* sutikimo, kuriuo siekiama užtikrinti pakankamas finansines priemones vykdyti jų, kaip ECBS narių, įgaliojimus pagal Sutarties 105 straipsnio 2 dalį ir Statutą. Jeigu kalbėtume apie finansines atsargas arba saugiklius, tai NCB privalo būti laisvi nepriklausomai kurti finansines atsargas, apsaugančias realią jų kapitalo ir turto vertę.

Finansiniai įsipareigojimai priežiūros institucijoms

Kai kuriose valstybėse narėse jų finansinės priežiūros institucijos yra pačiuose NCB. Kai tokios institucijos priklauso nuo NCB

5 Pagrindinės ECB išvados, kuriose išdėstyta ECB nuomonė šioje srityje, yra šios:

- 2002 m. birželio 5 d. CON/2002/16 Airijos finansų ministerijos prašymu dėl Airijos centrinio banko ir finansinių paslaugų institucijos įstatymo projekto, 2002 m.,
- 2003 m. spalio 15 d. CON/2003/22 Suomijos finansų ministerijos prašymu dėl Vyriausybės pasiūlymo projekto iš dalies pakeisti *Suomen Pankki* įstatymą ir kitus susijusius aktus,
- 2003 m. gruodžio 2 d. CON/2003/27 Austrijos finansų ministerijos prašymu dėl federalinio įstatymo projekto dėl Nacionalinio tyrimų, technologijų ir plėtros fondo,
- 2004 m. sausio 20 d. CON/2004/1 Suomijos Parlamenta Ekonomikos Komiteto prašymu dėl Vyriausybės pasiūlymo projekto iš dalies pakeisti *Suomen Pankki* įstatymą ir kitus susijusius aktus.

nepriklausomai priimamų sprendimų, tai nesudaro problemų. Kita vertus, kai teisinės nuostatos nustato atskirą tokių priežiūros institucijų sprendimų priėmimą, svarbu užtikrinti, kad jų priimami sprendimai nekeltų pavojaus NCB finansams apskritai. Tokiais atvejais nacionaliniai teisės aktai turėtų leisti NCB visiškai kontroliuoti bet kokį priežiūros institucijų priimamą sprendimą, galintį turėti įtakos NCB nepriklausomumui, ypač finansiniam.

2.3.2 KONFIDENCIALUMAS

ECB ir NCB tarnautojų prievolė saugoti profesinę paslaptį pagal Statuto 38 straipsnį gali turėti įtakos panašioms NCB įstatymų ar valstybių narių įstatymų nuostatomis. Bendrijos teisės ir jos pagrindu priimtų taisyklių viršenybė taip pat reiškia, kad nacionaliniai įstatymai dėl trečiųjų šalių prieigos prie dokumentų neleidžia pažeisti ECBS konfidencialumo režimo.

2.4 NCB TEISINĖ INTEGRACIJA Į EUROSISTEMĄ

Nacionalinių teisės aktų (NCB įstatymų, taip pat kitų teisės aktų) nuostatos, kurios neleistų vykdyti su Eurosistema susijusių uždavinių arba ECB sprendimų, būtų nesuderinamos su efektyviu Eurosistemos funkcionavimu valstybei narei įsivedus eurą. Todėl reikėtų suderinti nacionalinius teisės aktus, kad būtų užtikrintas suderinamumas su Sutartimi ir Statutu su Eurosistema susijusių uždavinių atžvilgiu. Siekiant vykdyti Sutarties 109 straipsnį, nacionalinius teisės aktus reikėjo pataisyti taip, kad būtų užtikrintas jų atitikimas iki ECBS sukūrimo dienos kalbant apie *Sveriges Riksbank* ir iki įstojimo dienos kalbant apie naujų valstybių narių NCB. Tačiau statuto reikalavimai, susiję su NCB visiška teisine integracija į Eurosistemą, turi įsigaliooti tik tada, kai visiška integracija taps efektyvi, t. y. tą dieną, kai valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, įsives bendrą valiutą. Suderinamumas su Sutartimi reikštų, kad, prieš priimant Sutarties 121 ir 122 straipsniuose numatytus sprendimus, NCB įstatymai būtų suderinti taip, kad juose

būtų aptarta valstybių narių, kurioms taikoma išlyga, NCB integracija į Eurosistemą.

Svarbiausios sritys, į kurias reikėtų atkreipti dėmesį šiame pranešime, yra tos, kuriose įstatymų nuostatos gali trukdyti NCB vykdyti Eurosistemos reikalavimus. Tai nuostatos, galinčios neleisti NCB dalyvauti įgyvendinant ECB sprendimus priimančių organų apibrėžtą vieningą pinigų politiką arba trukdyti valdytojui vykdyti jo, kaip ECB valdančiosios tarybos nario, pareigas, arba tokios, kuriomis nesilaikoma ECB prerogatyvų. Atskiriami šie dalykai: uždaviniai, finansinės nuostatos, valiutos kurso politika ir tarptautinis bendradarbiavimas. Galiausiai paminėtos kitos sritys, kuriose gali prireikti suderinti NCB įstatymą.

2.4.1 UŽDAVINIAI

Visateisiškai dalyvaujančios valstybės narės NCB uždavinius daugiausia lemia jo, kaip neatskiriamos Eurosistemos dalies, statusas, taigi ir Sutartis bei Statutas. Todėl, siekiant vykdyti Sutarties 109 straipsnį, NCB įstatymų uždavinių nuostatas reikia palyginti su atitinkamomis Sutarties ir Statuto nuostatomis bei pašalinti neatitikimus⁶. Tai galioja visoms nuostatomis, kurios po euro įvedimo ir integracijos į Eurosistemą trukdytų vykdyti su ECBS susijusius uždavinius, ir ypač toms, kuriose nesilaikoma ECBS kompetencijų pagal Statuto IV skyrių.

Dėl pinigų politikos: nacionalinės nuostatos turėtų pripažinti, kad Bendrijos pinigų politika yra uždavinys, kuris turi būti vykdomas per Eurosistemą⁷. NCB įstatymuose gali būti pinigų politikos priemonių nuostatų. Siekiant vykdyti Sutarties 109 straipsnį, reikia palyginti tokių priemonių nacionalines nuostatas su Sutarties ir Statuto nuostatomis bei pašalinti neatitikimus.

6 Ypač su Sutarties 105 ir 106 straipsniais bei Statuto 3–6 ir 16 straipsniu.

7 Sutarties 105 straipsnio 2 dalies pirma įtrauka.

Valstybės narės, nustatančios savo NCB išimtinę teisę vykdyti banknotų emisiją, teisinėse nuostatose turi būti pripažįstama ECB valdančiosios tarybos išimtinė teisė leisti vykdyti eurų banknotų emisiją pagal Sutarties 106 straipsnio 1 dalį ir Statuto 16 straipsnį po to, kai bus įvestas euras. Taip pat būtina, priklausomai nuo situacijos, arba panaikinti nacionalines nuostatas, leidžiančias vyriausybėms daryti įtaką tokiais klausimais kaip eurų banknotų nominalai, gamyba, apimtis ir išėmimas iš apyvartos, arba jomis pripažinti minėtuose straipsniuose nurodytas ECB galias eurų banknotų atžvilgiu. Nepriklausomai nuo to, kaip dalijasi atsakomybe monetų atžvilgiu vyriausybės ir NCB, atitinkamomis nuostatomis turi būti pripažįstama ECB galia tvirtinti eurų monetų emisijos apimtį įsivedus eurą.

Dėl užsienio atsargų valdymo⁸: dalyvaujančios valstybės narės, nepervedančios savo oficialiųjų užsienio atsargų⁹ į savo NCB, pažeidžia Sutartį. Be to, trečiosios šalies, pvz., vyriausybės arba parlamento, teisė daryti įtaką NCB sprendimams oficialiųjų užsienio atsargų valdymo atžvilgiu neatitiktų Sutarties 105 straipsnio 2 dalies trečios įtraukos. Be to, NCB privalo aprūpinti ECB užsienio atsargomis proporcingai savo pasirašyto ECB kapitalo daliai. Tai reiškia, kad neturi būti teisinių kliūčių NCB pervesti užsienio atsargas ECB.

2.4.2 FINANSINĖS NUOSTATOS

Statuto finansinės nuostatos apima apskaitos¹⁰, audito¹¹, kapitalo pasirašymo¹², užsienio atsargų pervedimo¹³ ir pinigų politikos pajamų¹⁴ taisykles. NCB privalo sugebėti vykdyti savo įsipareigojimus pagal šias nuostatas, todėl turi panaikinti bet kokias nesuderinamas nacionalines nuostatas.

2.4.3 VALIUTOS KURSO POLITIKA

Valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, nacionalinės teisės aktai gali numatyti, kad už jos valiutos kurso politiką atsako vyriausybė, o NCB suteikiamas konsultacinis ir (arba) vykdymo vaidmuo. Tačiau euro įvedimo tikslais

tokiuose teisės aktuose turi atsispindėti tas faktas, kad pagal Sutarties 111 straipsnį atsakomybė už euro zonos valiutos kurso politiką pereina Bendrijai. 111 straipsnis atsakomybę už šią politiką suteikia ES Tarybai glaudžiai bendradarbiaujant su ECB.

2.4.4 TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

Norint įvesti eurą, nacionalinės teisės aktai turi būti suderinami su Statuto 6 straipsnio 1 dalimi, kurioje numatyta, kad tarptautinio bendradarbiavimo srityje, apimančioje Eurosystemai patikėtus uždavinius, ECB sprendžia, kaip atstovaujama Eurosystema. Be to, nacionalinės teisės aktai turi leisti, ECB pritarus, NCB dalyvauti tarptautinėse finansų institucijose (Statuto 6 straipsnio 2 dalis).

2.4.5 KITA

Be anksčiau išdėstytų klausimų, gali būti kitų sričių, kuriose nacionalinės teisės aktų nuostatas reikia suderinti (pvz., kliringo ir mokėjimų sistemų bei apsikeitimo informacija srityse).

2.5 NACIONALINĖS TEISĖS AKTŲ IR SUTARTIES BEI STATUTO SUDERINAMUMAS

Visos valstybės narės, kurių įstatymai nagrinėjami šiame pranešime, yra padariusios savo NCB įstatymų pakeitimus arba pasiekusios pažangos darydamos tuos pakeitimus, atsižvelgdamos į ECB (taip pat ir ankstesnėse EPI) nuomonėse ir ataskaitose išdėstytus kriterijus.

Čekija, Estija, Latvija, Lietuva, Vengrija, Malta, Lenkija, Slovėnija ir Švedija vis dar turi

8 Sutarties 105 straipsnio 2 dalies trečia įtrauka.

9 Išskyrus apyvartinę užsienio valiutos lėšas, kurias valstybių narių vyriausybės turi laikyti taip, kaip nurodyta Sutarties 105 straipsnio 3 dalyje.

10 Statuto 26 straipsnis.

11 Statuto 27 straipsnis.

12 Statuto 28 straipsnis.

13 Statuto 30 straipsnis.

14 Statuto 32 straipsnis.

nacionalinės teisės aktų, kurie mažiau ar daugiau neatitinka Sutarties ir Statuto pagrindinėje centrinio banko nepriklausomumo srityje.

Nė viena iš valstybių narių, kurių įstatymai nagrinėjami šiame pranešime, dar nėra priėmusios teisės aktų, leidžiančių NCB integraciją į Eurosistemą. Todėl jų teisės aktus reikia suderinti, kad tai būtų leidžiama.

3 ŠALIŲ SANTRAUKOS

3.1 ČEKIJA

Pagrindinis reikalavimas siekiant Čekijoje tvarios konvergencijos aukšto lygio yra vykdyti tvarią ir patikimą fiskalinę konsolidaciją ir apčiuopiamai pagerinti šalies fiskalinius rezultatus. Be to, siekiant sukurti kainų stabilumui palankią aplinką, turi būti sustiprinta nacionalinė politika, nukreipta į darbo rinkų funkcionavimo pagerinimą. Sukūrusi geresnes sąlygas, leidžiančias didinti gamybos apimtis, ir sumažinusi struktūrinį ir ilgalaikį nedarbą, ši politika taip pat galėtų labai reikšmingai prisidėti prie fiskalinės konsolidacijos.

Nagrinėjamu laikotarpiu Čekija pasiekė 1,8% infliaciją, apskaičiuotą SVKI pagrindu, kuri yra mažesnė negu Sutartyje nustatytas kontrolinis dydis. Vertinant ilgesnį praeities laikotarpį, vartotojų kainų infliacijai Čekijoje buvo būdinga bendra, nors ir ne nuolatinė, mažėjimo tendencija, ir infliacija palaipsniui nukrito iki labai žemo lygio. Tačiau pastaruoju metu infliacija ėmė sparčiai didėti dėl didesnių maisto ir naftos kainų, netiesioginių mokesčių ir administruojamų kainų pokyčių. Šie pokyčiai yra susiję su stojimu į ES ir Vyriausybės vykdoma valstybės finansų reforma. Disinfliaciją skatino pinigų politikos perorientavimas siekiant kainų stabilumo vidutiniu laikotarpiu. Nominalus darbo užmokestis nelabai reagavo į gamybos apimčių svyravimus ar didėjantį nedarbą, o atlygio vienam darbuotojui didėjimas visą laikotarpį, kurį aprėpia šis pranešimas, ir toliau buvo gerokai didesnis už darbo našumo didėjimą. Infliacija buvo gana nepastovi, daugiausia dėl maisto ir naftos kainų bei netiesioginių mokesčių ir administruojamų kainų pokyčių. Jeigu kalbėsime apie ateitį, daugumoje prognozių 2004 m. numatoma 3,0–3,2% infliacija, o 2005 m. – 2,5–3,0% infliacija. Infliacijos didėjimo pagrindinė rizika ši laikotarpį yra susijusi su netikrumu dėl netiesioginių mokesčių ir administruojamų kainų pokyčių antrinio poveikio masto. Jeigu kalbėsime apie dar tolesnę ateitį, kainų stabilumui palankios aplinkos Čekijoje užtikrinimas, be kita ko, priklausys nuo

patikimos fiskalinės politikos vykdymo ir patikimo konsolidacijos proceso įgyvendinimo. Taip pat bus svarbu pagerinti darbo rinkų funkcionavimą ir užtikrinti, kad darbo užmokesčio didėjimas atitiktų darbo našumo didėjimą, kartu atsižvelgiant į konkuruojančių šalių raidą. Be to, tikėtina, kad konvergencijos procesas turės įtakos infliacijai per ateinančius kelerius metus, nors tiksliai įvertinti šį poveikį yra sunku.

Čekija nedalyvauja VKM II. Didžiąją nagrinėjamo laikotarpio dalį Čekijos kronos kursas euro atžvilgiu palaipsniui krito, tiesa, ši tendencija iš dalies pasikeitė pastaraisiais mėnesiais. Apskritai, nors ir esant dideliame valiutų kurso kintamumui, Čekijos valiuta visą laiką buvo prekiaujama mažesniu kursu, palyginti su jos 2002 m. spalio mėn. vidutiniu kursu euro atžvilgiu, kuris naudojamas kaip orientyras palyginimo tikslais, kai nėra centrinio kurso VKM II, remiantis ankstesniuose pranešimuose taikyta tvarka ir neišreiškiant jokios nuomonės apie valiutos kurso tinkamumą. Tuo pačiu metu trumpalaikių palūkanų normų ir 3 mėn. EURIBOR skirtumai daugiausia buvo nežymūs, nors jie šiek tiek padidėjo 2004 m. trečiąjį ketvirtį. Apžvelgiant išorinę raidą kitais aspektais, per paskutinius aštuonerius metus šaliai buvo nuolat būdingas einamosios ir kapitalo sąskaitų bendras deficitas, kuris kartais būdavo didelis (didesnis kaip 5% BVP). Ilgesnės trukmės kapitalo įplaukos, ypač tiesioginių užsienio investicijų forma, prisidėjo prie išorinio deficito finansavimo.

2003 m. Čekijoje fiskalinis deficitas buvo 12,6% BVP, t. y. gerokai didesnis negu kontrolinis dydis; 2004 m. prognozuojamas sumažėjimas iki 5,0%. 2003 m. deficito dydis apima laikiną deficitą didinančią priemonę, siekiančią 7% BVP. Čekijai šiuo metu būdingas perviršinis deficitas. Valstybės skolos santykis padidėjo iki 37,8% BVP ir išliko gerokai mažesnis negu 60% kontrolinis dydis. 2004 m. prognozuojamas tolesnis nežymus padidėjimas iki 37,9%. Jeigu kalbėsime apie fiskalinės raidos tvarumą, bendro ir pirminio balanso

santykių dabartinių lygių išlaikymo nepakaktų norint vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu išlaikyti valstybės skolos santykį mažesnę kaip 60% BVP, o tai rodo tolesnio nemažo konsolidavimo poreikį. Esant tokiems fiskaliniams deficitams, kokie prognozuojami ateinantiems metams, Čekija neatitiktų Stabilumo ir augimo pakte numatyto vidutinio laikotarpio tikslo išlaikyti balansui artimą arba perviršinę biudžeto poziciją. Apdairi fiskalinė politika taip pat yra reikalinga atsižvelgiant į didelį Čekijos einamosios sąskaitos deficitą. Pajamų ir išlaidų santykis yra gana didelis. Šiame kontekste veiksmingesnė ir palankesnė užimtumui mokesčių ir išmokų sistema galėtų sustiprinti paskatas dirbti ir svariai prisidėti prie fiskalinės konsolidacijos kartu skatindama ekonomikos augimą ir realiųjų pajamų konvergenciją perėjimo proceso prie rinkos ekonomikos užbaigimo kontekste. Anot Europos Komisijos, netiesioginiai išpareigojimai, susiję su valstybės garantijomis, Čekijoje siekė apie 12,2% BVP. Tačiau nėra jokio nustatyto metodo įvertinti visą netiesioginių fiskalinių išpareigojimų (įskaitant kitus straipsnius) dydį, ir įvertčiai gali smarkiai skirtis.

Kitų fiskalinių veiksmų atžvilgiu 2002 m. ir 2003 m. deficito santykis buvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį. Numatoma, kad gyventojų senėjimas sukels nemažą spaudimą pensijų sistemai, kuri ir toliau yra grindžiama einamųjų mokėjimų principu. Bendrą gyventojų senėjimo našta pakelti būtų lengviau, jeigu iki prognozuojamo demografinės situacijos pablogėjimo būtų suteikta pakankamai veikimo laisvės valstybės finansų srityje.

Vidutinis ilgalaikių palūkanų normų lygis nagrinėjamu laikotarpiu buvo 4,7%, t. y. žemesnis negu kontrolinis dydis. Ilgalaikės palūkanų normos Čekijoje ir jų skirtumas nuo obligacijų pajamingumo euro zonoje 2004 m. ėmė didėti, nors kol kas šis didėjimas yra palyginti ribotas. Siekiant, kad Čekijos ilgalaikės palūkanų normos pernelyg nenutoltų nuo panašių euro zonos palūkanų normų, labai svarbu, kad artimoje ateityje būtų įgyvendintos patikimos fiskalinio reguliavimo priemonės.

Kai kurios *Česká národní banka* įstatymo nuostatos dėl i) *Česká národní banka* valdybos narių asmeninio nepriklausomumo ir ii) konfidencialumo neatitinka Sutarties ir Statuto. Kai kurios Aukščiausiosios kontrolės institucijos įstatymo nuostatos taip pat neatitinka Sutarties ir Statuto.

Čekijos teisė ir ypač *Česká národní banka* įstatymas nenumato *Česká národní banka* teisinės integracijos į Eurosystemą. Čekija yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, ir todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį. Tai turi įtakos kai kurioms *Česká národní banka* įstatymo nuostatom.

3.2 ESTIJA

Pagrindiniai reikalavimai siekiant Estijoje tvarios konvergencijos aukšto lygio yra toliau laikytis fiskalinės disciplinos, ryžtingai skatinti darbo užmokesčio augimo lėtėjimą ir riboti kredito augimą kartu užtikrinant efektyvią finansų priežiūrą. Tai padėtų tvarkingai sumažinti didelį einamosios sąskaitos deficitą iki priimtino lygio. Be to, svarbus vidutinio laikotarpio politikos tikslas bus darbo rinkos veikimo pagerinimas, kuris reikalingas pasiekti tvarų kainų stabilumą, didinti potencialų augimą ir mažinti užsitęsusių didelį Estijos nedarbo lygį.

Nagrinėjamu laikotarpiu Estijoje metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, buvo 2,0%, t. y. buvo mažesnė už Sutartyje nustatytą orientacinę vertę. Vertinant ilgesnį praeities laikotarpį, vartotojų kainų infliacijai Estijoje buvo būdinga bendra mažėjimo tendencija. Tačiau pastaruoju metu infliacija didėja. Disinfliacijos procesas atspindėjo svarbius politinius sprendimus, ypač pinigų politikos perorientavimą siekiant kainų stabilumo įvedant valiutų valdybą 1992 m. Disinfliacija tęsėsi ir spartaus realiojo BVP augimo, ir BVP augimo nemenko sulėtėjimo laikotarpiais. Vienetinių darbo sąnaudų didėjimas labai smarkiai sulėtėjo 2000 m. ir 2001 m., o 2002 m. ir 2003 m. jis šiek tiek paspartėjo. Importo kainos ir

administruojamų kainų pokyčiai žymia dalimi prisidėjo prie trumpalaikių infliacijos lygio svyravimų. Žvelgiant į ateitį, 2004 m. prognozuojama maždaug 3%, o 2005 m. – 2,5–3% infliacija. Pagrindinė infliacijos didėjimo rizika daugiausia yra susijusi su galimu didelių naftos kainų antriniu poveikiu, administruojamų kainų didėjimu ir vienetinių darbo sąnaudų raida. Jeigu kalbėsime apie dar tolesnę ateitį, kainų stabilumui palankios aplinkos Estijoje užtikrinimas priklausys, be kita ko, nuo tinkamos fiskalinės ir darbo užmokesčio politikos. Be to, svarbus politikos tikslas bus gerinti darbo rinkos funkcionavimą. Darbo užmokesčio didėjimas turėtų atitikti darbo našumo augimą atsižvelgiant į pokyčius konkuruojančiose šalyse. Be to, tikėtina, kad konvergencijos procesas taip pat turės įtakos infliacijai per ateinančius kelerius metus, nors tiksliai įvertinti šį poveikį yra sunku.

Estijos krona dalyvauja VKM II maždaug tris mėnesius, t. y. mažiau kaip dvejus metus prieš ECB įvertinimą. Estija prie VKM II prisijungė su esamu valiutų valdybos modeliu kaip vienašaliu įsipareigojimu, ECB nesuteikdama jokių papildomų įsipareigojimų. Nuo prisijungimo prie VKM II Estijos kronos kursas išliko centrinio pariteto lygyje. Tuo pat metu trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su 3 mėn. EURIBOR, taip pat buvo nedideli. Realusis valiutos kursas, tiek dvišalis euro atžvilgiu, tiek efektyvusis, dažniausiai yra artimas istoriniam vidurkiui. Galiausiai bendras einamosios ir kapitalo sąskaitos deficitas 2003 m. buvo 12,7% BVP, t. y. jis buvo didžiausias tarp vertinamų šalių. Ilgos trukmės kapitalo įplaukos prisidėjo prie didelės dalies išorinio deficito finansavimo, nors jos šiek tiek svyravo.

2003 m. Estijos fiskalinis perviršis buvo 3,1% BVP, todėl ji lengvai įvykdė 3% deficito dydžio reikalavimą. Estija šiuo metu neturi perviršinio deficito. 2004 m. prognozuojamas netikėtai didelio 2003 m. biudžeto perviršio žymus ekspansinis sumažėjimas iki 0,3% nepaisant palankaus ekonomikos augimo. 2003 m. valstybės skolos santykis išliko 5,3% BVP, t. y. jis buvo gerokai mažesnis negu 60% kontrolinis

dydis, ir prognozuojama, kad 2004 m. jis sumažės iki 4,8%. Tačiau, atsižvelgiant į didelį Estijos einamosios sąskaitos deficitą, turi būti užtikrinamas apdairios fiskalinės politikos tęstinumas. Jeigu kalbėsime apie fiskalinės raidos tvarumą, remiantis Konvergencijos programoje numatomu fiskaliniu perviršiu, Estija ir toliau vykdys Stabilumo ir augimo pakte numatyto vidutinio laikotarpio tikslą išlaikyti artimą balansui arba perviršinę biudžeto poziciją.

Jeigu kalbėsime apie gyventojų senėjimą, nors Estijai naudingas labai žemas valstybės skolos lygis, nemaži valstybės finansiniai rezervai ir greitai auganti kaupimo pensijų sistema, gyventojų senėjimas sukels spaudimą tebenaudojamai einamųjų mokėjimų pensinio draudimo sistemai.

Suderintos ilgalaikės palūkanų normos, pagal kurią būtų galima nustatyti konvergencijos laipsnį, Estija neturi. Tačiau, atsižvelgiant į mažą valstybės skolą ir remiantis bendra finansų rinkų analize, nėra ženklų, rodančių neigiamą įvertinimą.

Kai kurios *Eesti Pank* įstatymo nuostatos dėl *Eesti Pank* valdytojo ir valdytojo pavaduotojų asmeninio nepriklausomumo neatitinka Sutarties ir Statuto.

Estijos teisė ir ypač *Eesti Pank* įstatymas nenumato *Eesti Pank* teisinės integracijos į Eurosystemą. Estija yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, ir todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį. Tai susiję su kai kurioms *Eesti Pank* įstatymo nuostatoms. Taip pat teisinio tikrumo sumetimais labai rekomenduojama pakeisti Estijos Konstitucijos 111 straipsnį.

3.3 KIPRAS

Pagrindiniai reikalavimai siekiant Kipre tvarios konvergencijos aukšto lygio yra taikyti tvirtą ir patikimą fiskalinę strategiją vidutinės trukmės laikotarpiui ir apčiuopiamai bei nuolat gerinti

šalies fiskalinius rodiklius. Be to, siekiant pagerinti sąlygas potencialaus augimo didėjimui ir sumažinti su infliacijos inercija susijusią riziką, reikia toliau stiprinti konkurenciją produktų rinkose ir komunalinių paslaugų sektoriuje ir pertvarkyti gyvenimo lygio indeksavimo mechanizmą.

Nagrinėjamu laikotarpiu Kipre metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, buvo 2,1%, t. y. buvo mažesnė už Sutartyje nustatytą kontrolinį dydį. Vertinant ilgesnį praeities laikotarpį, tiek infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, tiek infliacija, apskaičiuota VKI pagrindu, Kipre palyginti nedidelė, nors buvo registruota laikotarpių, kai infliacija buvo gana nemaža dėl neigiamų išorės veiksnių. Infliacijos raida Kipre rodo, kad buvo priimta nemažai svarbių politikos sprendimų, iš kurių svarbiausieji yra sprendimas nuo 1960 m. išlaikyti fiksuoto valiutos kurso mechanizmą ir sprendimas kainų stabilumą nustatyti kaip svarbiausią pinigų politikos tikslą. Palyginti nedidelę infliaciją lėmė produktų rinkų ir ryšių pramonės šakų liberalizavimas. Iki 2001 m. visa tai vyko intensyvaus ekonomikos augimo sąlygomis, bet 2002 m. ir 2003 m. šis augimas sulėtėjo. Nedarbo lygis buvo gana pastovus ir mažas. Prognozės leidžia manyti, kad infliacija, apskaičiuota VKI pagrindu, 2004 m. ir 2005 m. bus tarp 2,1% ir 2,6%. Infliacijos didėjimo pagrindinė rizika trumpu laikotarpiu yra susijusi su pastarųjų naftos kainų šokų antriniu poveikiu ir maisto produktų kainų kitimu. Jeigu kalbėsime apie dar tolesnę ateitį, kainų stabilumui palankių sąlygų palaikymas Kipre priklausys, be kita ko, nuo apdairios pinigų politikos, ypač atsižvelgiant į kintamus mokėjimų balanso srautus ir neseniai užbaigtą visišką kapitalo judėjimo liberalizavimą, nuo tvirtos ir patikimos fiskalinės strategijos taikymo vidutinės trukmės laikotarpiu ir nuo nuolat juntamai gerinamų fiskalinių rodiklių. Be to, reikia toliau stiprinti konkurenciją produktų rinkose ir komunalinių paslaugų sektoriuje. Darbo užmokesčio didėjimas turi atitikti darbo našumo augimą, taip pat turi būti atsižvelgiama į jo raidą konkuruojančiose šalyse, o atlyginimų ir kai kurių socialinių išmokų (gyvenimo lygio

pašalpų) indeksavimo mechanizmas turėtų būti peržiūrėtas siekiant sumažinti su infliacijos inercija susijusią riziką.

Kipras nedalyvauja VKM II. Nagrinėjamu laikotarpiu, esant labai mažam valiutos kurso kintamumui, Kipro svaras buvo perkamas ir parduodamas daugiausia kursu, artimu 2002 m. spalio mėn. vidutiniam svoro kursui euro atžvilgiu, kuris naudojamas kaip orientyras palyginimo tikslais, kai nėra centrinio kurso VKM II, remiantis ankstesniuose pranešimuose taikyta tvarka ir neišreiškiant jokios nuomonės apie valiutos kurso tinkamumą. Tuo pačiu metu buvo žymūs trumpalaikių palūkanų normų ir 3 mėn. EURIBOR skirtumai. Dėl kitų išorinių pokyčių per paskutinius aštuonerius metus Kipras, kurio ekonomika yra maža, atvira ir specializuota, nuolat informuodavo apie bendrą einamosios ir kapitalo sąskaitos deficitą, kuris dažnai būdavo didelis. Pastaraisiais metais šis deficitas daugiausia finansuojamas iš grynųjų tiesioginių investicijų įplaukų ir kapitalo įplaukų „kitų investicijų“ forma, kurias daugiausia sudaro nerezidentų indėliai.

2003 m. Kipre buvo 6,4% BVP deficitas, t. y. gerokai didesnis už kontrolinį dydį. Jei nebūtų buvę imtasi laikinųjų priemonių, šis skaičius būtų buvęs 7,8% BVP. Kipras šiuo metu turi perviršinį deficitą. Prognozuojama, kad 2004 m. deficitas sumažės iki 5,2% BVP. Valstybės skolos santykis yra didesnis negu 60% kontrolinis dydis, 2003 m. jis padidėjo iki 70,9%. Jeigu kalbėsime apie fiskalinės raidos tvarumą, prognozuojama, kad 2004 m. valstybės skolos santykis išaugs iki 72,6%. Pastovių 2004 m. bendro ar pirminio biudžeto balanso santykių išlaikymo ateinančiais metais nepakaks tam, kad būtų stabilizuotas skolos santykis, o tai rodo tolesnio esminio konsolidavimo būtinumą. Pagal fiskalinių deficitų prognozes keleriems artimiausiems metams, Kipras nevykdytų Stabilumo ir augimo pakte numatyto vidutinio laikotarpio tikslo pasiekti balansui artimą arba perviršinę biudžeto poziciją iki 2007 m. pabaigos.

Valstybės sektoriaus pajamų ir išlaidų santykis yra gana didelis. Europos Komisijos

duomenimis, netiesioginiai išpareigojimai dėl valstybės garantijų Kipre sudarė apie 10% BVP. Tačiau nėra nustatyto metodo, kuriuo galima būtų įvertinti visą netiesioginių fiskalinių išpareigojimų (įskaitant kitus straipsnius) dydį, ir įverčiai gali gerokai skirtis.

Dėl kitų fiskalinių veiksnių 2002 m. ir 2003 m. deficito santykis buvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį. Tikimasi, kad gyventojų senėjimas sukels nemažą spaudimą pensijų sistemai, kuri yra pagrįsta einamųjų mokėjimų principu. Bendrą gyventojų senėjimo našta pakelti būtų lengviau, jeigu iki prognozuojamo demografinės situacijos pablogėjimo būtų suteikta pakankamai veikimo laisvės valstybės finansų srityje.

Vidutinis ilgalaikių palūkanų normų lygis nagrinėjamu laikotarpiu buvo 5,2%, t. y. žemesnis negu palūkanų normų kriterijaus kontrolinio dydžio vertė. Didžiąją nagrinėjamo laikotarpio dalį skirtumas tarp ilgalaikių palūkanų normų Kipre ir vidutinio obligacijų pajamingumo euro zonoje buvo palyginti pastovus, tačiau 2004 m. pradėjo sparčiau didėti.

Kipro teisė, o ypač *Central Bank of Cyprus* įstatymas, nenumato *Central Bank of Cyprus* teisinės integracijos į Eurosystemą. Kipras yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, todėl jis privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį. Tai turi įtakos kai kurioms *Central Bank of Cyprus* įstatymo nuostatomis.

3.4 LATVIJA

Siekiant tvarios konvergencijos aukšto lygio, Latvijai bus svarbu vykdyti patikimą fiskalinę konsolidaciją ir riboti didelį kredito augimą. Tai taip pat padėtų tvarkingai sumažinti didelį Latvijos einamosios sąskaitos deficitą iki priimtino lygio. Be to, nuosaikios darbo užmokesčio politikos vykdymas bus esminis dalykas kuriant kainų stabilumui palankią aplinką. Be to, tolesnis produktų rinkos

lankstumo gerinimas ir likusių struktūrinių darbo rinkos problemų sprendimas taip pat yra svarbūs didinant potencialią gamybos apimtį ir mažinant Latvijoje didelį nedarbo lygį.

Nagrinėjamu laikotarpiu nuo 2003 m. rugsėjo mėn. iki 2004 m. rugpjūčio mėn. vidutinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, Latvijoje buvo 4,9%, t. y. gerokai didesnė kaip 2,4% kontrolinis dydis. Vertinant ilgesnį praeities laikotarpį, vartotojų kainų infliacijai Latvijoje buvo būdinga bendra mažėjimo tendencija, tačiau 2003 m. ji pasikeitė. Disinfliacijos procesas iki 2003 m. atspindėjo svarbius politinius sprendimus, ypač pinigų politikos perorientavimą siekiant pagrindinio tikslo – kainų stabilumo, įvedant griežtai fiksuoto kurso režimą 1994 m. Infliacijos sumažėjimas buvo pasiektas kartu su sparčiu realiojo BVP augimu. Nedarbo lygis palaipsniui mažėjo, bet ir toliau buvo aukštas nepaisant spartaus ekonominio augimo. Vienetinių darbo sąnaudų augimas sparčiai mažėjo nuo 1996 m. Vienetinių darbo sąnaudų augimo mažėjimo tendencija 2003 m. pasikeitė į didėjimo, kadangi atlygis vienam darbuotojui žymiai padidėjo gerokai pralenkdamas našumo augimą. Tai labiausiai lėmė paslaugų sektoriaus raida. Jeigu kalbėsime apie ateitį, dauguma pagrindinių tarptautinių institucijų prognozių 2004 m. numato 4,0–5,8% infliaciją, o 2005 m. – 3,3–3,5% infliaciją. Infliacijos didėjimo rizika yra labiausiai susijusi su dabartinių didelių infliacijos ir paklausos, kurią skatina spartus kredito augimas, galimu antriniu poveikiu. Jeigu kalbėsime apie dar tolesnę ateitį, kainų stabilumui palankios aplinkos Latvijoje sukūrimas priklausys, be kita ko, nuo patikimos makroekonominės politikos, ypač nuo fiskalinio ribojimo, vykdymo. Darbo užmokesčio didėjimas neturėtų būti didesnis už darbo našumo augimą ir pokyčius konkuruojančiose šalyse. Be to, tolesnis produktų rinkos lankstumo gerinimas ir likusių struktūrinių darbo rinkos problemų sprendimas galėtų padėti didinti potencialią gamybos apimtį ir mažinti Latvijoje aukštą nedarbo lygį. Be to, tikėtina, kad konvergencijos procesas taip pat turės įtakos infliacijai per ateinančius kelerius metus, nors tiksliai įvertinti šį poveikį yra sunku.

Latvija nedalyvauja VKM II. Atsižvelgiant į tai, kad Latvijos latus yra susietas su specialiosiomis skolinimosi teisėmis, lato ir euro kurso raida labiausiai atspindėjo euro ir JAV dolerio kurso ir kiek mažiau – euro ir Japonijos jenos bei euro ir svaro sterlingų kurso raidą. Nagrinėjamu laikotarpiu, esant palyginti dideliame kintamumui, Latvijos valiuta visą laiką buvo prekiaujama daug mažesniu kursu, palyginti su jos 2002 m. spalio mėn. vidutiniu kursu euro atžvilgiu, kuris naudojamas kaip orientyras palyginimo tikslais, kai nėra centrinio kurso VKM II, remiantis ankstesniuose pranešimuose taikyta tvarka ir neišreiškiant jokios nuomonės apie valiutos kurso tinkamumą. Tuo pačiu metu trumpalaikių palūkanų normų ir 3 mėn. EURIBOR skirtumas padidėjo nuo 0,8 procentinio punkto 2002 m. ketvirtąjį ketvirtį iki 2,0 procentinių punktų 2004 m. trečiąjį ketvirtį. Kitos išorinės raidos atžvilgiu, per praėjusius aštuonerius metus Latvijoje nuolat buvo didelis bendras einamosios ir kapitalo sąskaitų deficitas. Grynosios tiesioginių investicijų įplaukos prisidėjo prie išorinio deficito finansavimo.

2003 m. Latvijoje buvo užregistruotas 1,5% BVP fiskalinio deficito santykis, t. y. jis buvo gerokai mažesnis negu kontrolinis dydis. 2004 m. prognozuojamas padidėjimas iki 2,0%. Latvijoje šiuo metu nėra perviršinio deficito. 2003 m. valstybės skolos santykis padidėjo iki 14,4% BVP ir išliko gerokai mažesnis negu 60% kontrolinis dydis. 2004 m. prognozuojamas tolesnis didėjimas iki 14,7%. Esant tokiems fiskaliniams deficitams, kurie prognozuojami keleriems ateinantiems metams, Latvija neatitiktų Stabilumo ir augimo pakte numatyto vidutinio laikotarpio tikslo išlaikyti balansui artimą arba perviršinę biudžeto poziciją. Siekiant apriboti infliacinį spaudimą ir sumažinti einamosios sąskaitos didelį deficitą, taip pat bus reikalinga apdairi fiskalinė politika. Šiame kontekste veiksmingesnė ir palankesnė užimtumui mokesčių ir išmokų sistema galėtų sustiprinti paskatas dirbti ir prisidėti prie fiskalinės konsolidacijos, kartu skatindama ekonomikos augimą ir realiųjų pajamų

konvergenciją perėjimo proceso prie rinkos ekonomikos užbaigimo kontekste.

Kitų fiskalinių veiksnių atžvilgiu 2002 m. deficito santykis buvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį, tačiau to nebuvo 2003 m. Jeigu kalbėsime apie gyventojų senėjimą, Latvijai yra naudingas nedidelis valstybės skolos santykis, auganti kaupimo pensijų sistema ir tai, kad einamųjų mokėjimų sistema šiuo metu veikia kaip sąlygiška fiksuotų įnašų sistema, kurioje pensijų išmokos automatiškai koreguojamos pagal įnašų bazės ir tikėtinos gyvenimo trukmės pokyčius. Todėl, nepaisant gyventojų senėjimo, sistema turėtų išlikti subalansuota, su stabiliais įnašų dydžiais. Tačiau perėjimas prie naujos sistemos dar tebevyksta. Bendrą gyventojų senėjimo našta pakelti būtų lengviau, jeigu iki prognozuojamo demografinės situacijos pablogėjimo būtų suteikta pakankamai veikimo laisvės valstybės finansų srityje.

Vidutinės ilgalaikės palūkanų normos nagrinėjamu laikotarpiu buvo 5,0%, t. y. žemesnės negu palūkanų normų kriterijaus kontrolinis dydis. Ilgalaikės palūkanų normos Latvijoje didele dalimi artėjo link euro zonoje vyraujančių normų, atspindėdamos nedidelį infliacinį spaudimą ir apdairią fiskalinę politiką.

Kai kurios *Latvijas Banka* įstatymo nuostatos, turinčios įtakos *Latvijas Banka* tarybos pirmininko ir kitų narių i) funkciniam nepriklausomumui ir ii) asmeniniam nepriklausomumui, neatitinka Sutarties ir Statuto.

Latvijos teisė ir ypač *Latvijas Banka* įstatymas nenumato *Latvijas Banka* teisinės integracijos į Eurosystemą. Latvija yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, ir todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį. Tai turi įtakos kai kurioms *Latvijas Banka* įstatymo nuostatomis.

3.5. LIETUVA

Siekiant tvarios konvergencijos aukšto lygio, Lietuvai bus svarbu vykdyti patikimą fiskalinę konsolidaciją ir siekti geresnių fiskalinių rodiklių, stiprinti konkurenciją produktų rinkose, tęsti reguliuojamų sektorių liberalizavimą ir toliau gerinti darbo rinkų funkcionavimą. Tokios priemonės padės palaikyti kainų stabilumui palankią aplinką. Taip pat būtina pasiryžti riboti šiuo metu intensyvų kredito augimą ir vykdyti efektyvią finansinę priežiūrą siekiant užtikrinti Lietuvos einamosios sąskaitos didelio deficito priimtinumą.

Nagrinėjamu laikotarpiu infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, Lietuvoje siekė $-0,2\%$, t. y. ji yra gerokai mažesnė negu Sutartyje nustatytas kontrolinis dydis. Atsižvelgiant į įvairius ypatingus veiksnius, šiuo metu laikoma, kad Lietuva išsiskiria iš kitų valstybių narių kainų stabilumo atžvilgiu. Vertinant ilgesnį praeities laikotarpį, vartotojų kainų infliacijai Lietuvoje buvo būdinga bendra mažėjimo tendencija. Disinfliacijos procesui įtakos turi į kainų stabilumo siekimą orientuota pinigų politika, konkrečiai – nuo 1994 m. veikia valiutų valdybos modelis. Infliaciją pavyko sumažinti 10-ojo dešimtmečio pabaigoje kartu smarkiai augant realiajam BVP. Tačiau, Rusijos krizės įtakai pasireiškus Lietuvoje, 1999 m. realiojo BVP augimas tapo neigiamas. Tai turėjo tolesnės įtakos infliacijos mažėjimui. Atlygis vienam darbuotojui nuo 10-ojo dešimtmečio pabaigos augo kur kas lėčiau, o importo kainų raida didžiąją nagrinėjamo laikotarpio dalį buvo palanki disinfliacijos procesui. Neigiama infliacija nuo 2002 m. vidurio iki 2004 m. pradžios daugiausia paaiškinama ypatingu veiksnių įtaka, būtent, labai sumažėjusiomis maisto produktų kainomis, vienetinėmis darbo sąnaudomis, importo kainomis ir kainomis telekomunikacijų sektoriuje. Nors panašūs kainų pokyčiai tam tikru mastu vyko ir daugelyje kitų ES valstybių narių, Lietuva jų įtaką pajuto labiau negu kitos šalys. Infliacija Lietuvoje nagrinėjamu laikotarpiu gana smarkiai kito iš dalies dėl didelės maisto

produktų ir energijos kainų kaitos įtakos vartotojų kainų infliacijai. Ateities prognozės leidžia manyti, kad 2004 m. infliacija išaugs iki maždaug 1% , o 2005 m. – 2% . Infliacijos didėjimo rizika šiuo laikotarpiu yra susijusi su galimu ekonomikos „perkaitimu“, intensyviu kredito augimu, ekspansine fiskaline politika ir galima neseniai padidėjusios infliacijos antrine įtaka. Jei kalbėsime apie dar tolesnę ateitį, nuolatinė kainų stabilumui palanki aplinka Lietuvoje priklausys, be kita ko, nuo tvarios fiskalinės konsolidacijos įgyvendinimo, protingai didinamo darbo užmokesčio, didėjančios konkurencijos produktų rinkose ir geresnio darbo rinkų funkcionavimo. Be to, tikėtina, kad konvergencijos procesas taip pat turės įtakos infliacijai per artimiausius kelerius metus, nors tiksliai įvertinti šį poveikį yra sunku.

Lietuvos litas VKM II dalyvauja maždaug tris mėnesius, t. y. mažiau negu dvejus metus prieš ECB įvertinimą. Lietuva prie VKM II prisijungė su esamu valiutų valdybos modeliu kaip vienašaliu išipareigojimu, ECB nesuteikdama jokių papildomų išipareigojimų. Nuo prisijungimo prie VKM II lito kursas išlaikė centrinį paritetą. Tuo pat metu trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su 3 mėn. EURIBOR, buvo nedideli. Realusis valiutos kursas, tiek dvišalis euro atžvilgiu, tiek efektyvusis, yra šiek tiek didesnis negu jo istoriniai vidurkiai, o bendras einamosios ir kapitalo sąskaitos deficitas yra didelis. Finansavimo požiūriu, didelės įtakos pastaraisiais metais turėjo tiesioginės užsienio investicijos, kurios sumažėjo 2003 m.

2003 m. Lietuvoje fiskalinis deficitas sudarė $1,9\%$ BVP, t. y. buvo gerokai mažesnis negu kontrolinis dydis. Lietuva neturi perviršinio deficito. 2004 m., nepaisant palankaus ekonomikos augimo, prognozuojamas padidėjimas iki $2,6\%$ BVP. 2003 m. valstybės skolos santykis sumažėjo iki $21,4\%$ BVP, prognozuojama, kad 2004 m. jis liks toks pats, taigi gerokai mažesnis negu 60% kontrolinis dydis. Dėl fiskalinės raidos tvarumo: esant tokiam fiskaliniam deficitui, koks

prognozuojamas keleriems artimiausiems metams, Lietuva neįvykdytų Stabilumo ir augimo pakte numatyto vidutinio laikotarpio tikslo išlaikyti balansui artimą arba perviršinę biudžeto poziciją. Atsižvelgiant į Lietuvos einamosios sąskaitos didelį deficitą, būtina apdairi fiskalinė politika. Šiame kontekste veiksmingesnė ir užimtumui palankesnė mokesčių ir išmokų sistema galėtų sustiprinti paskatas dirbti ir turėti nemažos įtakos fiskalinei konsolidacijai, kartu skatindama ekonomikos augimą ir realiųjų pajamų konvergenciją perėjimo proceso prie rinkos ekonomikos užbaigimo kontekste.

Kitų fiskalinių veiksnių atžvilgiu 2002 m. ir 2003 m. deficito santykis nebuvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį. Jei kalbėsime apie gyventojų senėjimą, nors Lietuvai naudingas nedidelis valstybės skolos lygis ir sparčiai auganti kaupimo pensijų sistema, tikėtina, kad gyventojų senėjimas sukels spaudimą tebe naudojamai einamųjų mokėjimų pensinio draudimo sistemai. Bendrą gyventojų senėjimo našta pakelti būtų lengviau, jeigu iki prognozuojamo demografinės situacijos pablogėjimo būtų suteikta pakankamai veikimo laisvės valstybės finansų srityje.

Vidutinės ilgalaikių palūkanų normos nagrinėjamu laikotarpiu buvo 4,7%, t. y. mažesnės negu palūkanų normų kriterijaus kontrolinis dydis. Jos toliau artėjo prie vidutinio obligacijų pajamingumo euro zonoje, o tai rodė mažą infliacinį spaudimą ir pasitikėjimą valiutų valdybos modeliu.

Kai kurios įstatymų nuostatos, turinčios įtakos Lietuvos banko valdybos pirmininko ir kitų Valdybos narių asmeniniam nepriklausomumui, neatitinka Sutarties ir Statuto. Būtent – siekiant įvykdyti reikalavimą dėl Lietuvos banko nepriklausomumo, gali tekti pakeisti Konstituciją.

Lietuvos teisė ir ypač Lietuvos banko įstatymas nenumato Lietuvos banko integracijos į Eurosistemą. Lietuva yra valstybė narė, kuriai

taikoma išlyga, todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį. Tai turi įtakos kai kurioms Lietuvos banko įstatymo nuostatoms, taip pat kai kuriems kitiems teisės aktams.

3.6 VENGRIJA

Pagrindiniai reikalavimai siekiant Vengrijoje tvarios konvergencijos aukšto lygio yra tvarios ir patikimos fiskalinės konsolidacijos vykdymas ir apčiuopiamas šalies fiskalinių rezultatų pagerinimas. Fiskalinės disciplinos užtikrinimas yra svarbus siekiant apriboti infliacinį spaudimą, sumažinti einamosios sąskaitos didelį deficitą ir susigrąžinti pasitikėjimą, kas savo ruožtu padėtų siekti valiutos kurso stabilumo. Be to, nuosaikios darbo užmokesčio politikos vykdymas yra esminis dalykas kuriant kainų stabilumui palankią aplinką. Dar daugiau, vidutiniu laikotarpiu svarbu pagerinti darbo rinkos sąlygas siekiant padidinti potencialų augimą ir žemą užimtumo lygį Vengrijoje.

Nagrinėjamu laikotarpiu Vengrijos metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, buvo 6,5%, t. y. žymiai didesnė už Sutartyje nustatytą kontrolinį dydį. Vertinant ilgesnį praeities laikotarpį, vartotojų kainų infliacijai Vengrijoje buvo būdinga bendra mažėjimo tendencija, nepaisant palyginti spartaus BVP augimo. Tačiau infliacija vėl pradėjo smarkiai augti nuo 2003 m. vidurio. Ankstesnė disinflacijos tendencija Vengrijoje atspindi svarbius politikos sprendimus, ypač 1995 m. įvestą fiksuotos slinkties kurso režimą ir 2001 m. pinigų politikos sistemos pakeitimus. Fiskalinė politika iš pradžių skatino disinflaciją, bet nuo 2001 m. tapo ekspansine. Tą patį galima pasakyti ir apie darbo užmokesčio politiką, dėl kurios nuo 2000 m. darbo užmokestis ir vienetinės darbo sąnaudos ėmė pernelyg didėti. Realiojo BVP augimas žymiai sumažėjo 1996 m. ir 2001–2003 m., bet per tarpinį laikotarpį pavyko pasiekti, kad infliacija mažėtų kartu smarkiai augant realiajam BVP. Nuo 2001 m. didelį mažinančių poveikį infliacijai turėjo importo kainos. Žvelgiant į ateitį, 2004 m. dauguma prognozių

rodo maždaug 7%, o 2005 m. – 4,5% infliaciją. Pagrindinė infliacijos didėjimo rizika labiausiai yra susijusi su netiesioginių mokesčių pakeitimais, naftos ir dujų kainų antriniu poveikiu dėl infliacinių lūkesčių, administruojamų kainų korekcijomis. Kalbant apie dar tolesnę ateitį, kainų stabilumui palankios aplinkos Vengrijoje užtikrinimas priklausys nuo tinkamos pinigų politikos ir tvaraus fiskalinio konsolidavimo politikos įgyvendinimo. Be to, svarbu užbaigti ryšių pramonės šakų liberalizavimą ir padidinti palyginti žemą užimtumo lygį Vengrijoje. Darbo užmokesčio didėjimas turėtų atitikti darbo našumo augimą atsižvelgiant į pokyčius konkuruojančiose šalyse. Be to, tikėtina, kad konvergencijos procesas taip pat turės įtakos infliacijai per ateinančius kelerius metus, nors tiksliai įvertinti šį poveikį yra sunku.

Per nagrinėjamą laikotarpį Vengrija nedalyvavo VKM II. Didžiąją šio laikotarpio dalį Vengrijos forintu buvo prekiaujama mažesniu kursu negu jo 2002 m. spalio mėn. vidutinis kursas euro atžvilgiu, kuris naudojamas kaip orientyras palyginimo tikslais, kai nėra centrinio kurso VKM II, remiantis ankstesniuose pranešimuose taikyta tvarka ir neišreiškiant jokios nuomonės apie valiutos kurso tinkamumą. Atrodo, kad tokia raida labiausiai buvo susijusi su rinkos netikrumu dėl Vengrijos fiskalinės politikos, ją didžiąją nagrinėjamo laikotarpio dalį taip pat atspindėjo ir valiutos kurso kintamumas. Tuo pat metu buvo dideli trumpalaikių palūkanų normų ir 3 mėn. EURIBOR skirtumai. Kitos išorinės raidos atžvilgiu per paskutinius aštuonerius metus Vengrijai nuolat buvo būdingas bendras einamosios ir kapitalo sąskaitų deficitas, o pastaruoju metu sumažėjo grynosios tiesioginės užsienio investicijos.

2003 m. Vengrijoje buvo užregistruotas 6,2% BVP fiskalinis deficitas, t. y. jis buvo gerokai didesnis už kontrolinį dydį. Jei nebūtų buvę imtasi laikinųjų priemonių, šis skaičius būtų buvęs 7,7% BVP. Vengrija turi perviršinį deficitą. Prognozuojama, kad 2004 m. deficitas sumažės iki 5,5% BVP. 2003 m. valstybės skolos santykis padidėjo iki 59,1% BVP, t. y. jis

išliko mažesnis negu 60% kontrolinis dydis, ir prognozuojama, kad 2004 m. jis padidės iki 59,9%. Jeigu kalbėsime apie fiskalinės raidos tvarumą, nepakaktų išlaikyti bendro ar pirminio balanso santykių dabartinį lygį, norint išlaikyti mažesnę kaip 60% BVP valstybės skolos santykį, o tai rodo nemažą tolesnio konsolidavimo poreikį. Esant tokiems fiskaliniams deficitams, kurie prognozuojami ateinantiems metams, Vengrija neatitiktų Stabilumo ir augimo pakte numatyto vidutinio laikotarpio tikslo išlaikyti balansui artimą arba perviršinę biudžeto poziciją. Siekiant apriboti infliacinį spaudimą ir sumažinti einamosios sąskaitos didelį deficitą, taip pat bus reikalinga apdairi fiskalinė politika. Pajamų ir išlaidų santykiai yra gana dideli. Šiame kontekste veiksmingesnė ir užimtumui palankesnė mokesčių ir išmokų sistema galėtų sustiprinti paskatas dirbti ir turėti didelės įtakos fiskalinei konsolidacijai kartu skatindama ekonomikos augimą ir realiųjų pajamų konvergenciją perėjimo proceso prie rinkos ekonomikos užbaigimo kontekste. Reikėtų laikytis išlaidų ir deficito tikslų. Europos Komisijos duomenimis, netiesioginiai išpareigojimai dėl valstybės garantijų Vengrijoje sudarė apie 5,4% BVP. Tačiau nėra nustatyto metodo įvertinti visą netiesioginių fiskalinių išpareigojimų (įskaitant kitus straipsnius) dydį, ir įvertiniai gali smarkiai skirtis.

Jeigu kalbėsime apie kitus fiskalinius veiksnius, 2002 m. ir 2003 m. deficito santykis buvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį. Gyventojų senėjimo atžvilgiu, nors Vengrijai naudinga sparčiai auganti kaupimo pensijų sistema, tikėtina, kad gyventojų senėjimas sukels spaudimą tebenaudojamai einamųjų mokėjimų pensinio draudimo sistemai. Bendrą gyventojų senėjimo naštą pakelti būtų lengviau, jeigu dar iki prognozuojamo demografinės situacijos pablogėjimo būtų suteikta pakankamai veikimo laisvės valstybės finansų srityje.

Vidutinis ilgalaikių palūkanų normų lygis nagrinėjamu laikotarpiu buvo 8,1%, t. y. gerokai aukštesnis negu kontrolinis dydis. Ilgalaikės

palūkanų normos Vengrijoje ir skirtumai tarp jų bei euro zonos obligacijų pajamingumo išlieka palyginti dideli, t. y. Vengrijos ilgalaikės palūkanų normos sistemingai neartėja prie euro zonoje vyraujančių palūkanų normų.

Kai kurios *Magyar Nemzeti Bank* įstatymo nuostatos, turinčios įtakos i) jo instituciniam nepriklausomumui ir ii) jo pinigų tarybos narių asmeniniam nepriklausomumui, neatitinka Sutarties ir Statuto.

Vengrijos teisė ir ypač *Magyar Nemzeti Bank* įstatymas nenumato *Magyar Nemzeti Bank* integracijos į Eurosystemą. Vengrija yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį. Tai turi įtakos kai kurioms *Magyar Nemzeti Bank* įstatymo nuostatomis.

3.7. MALTA

Pagrindiniai reikalavimai siekiant Maltoje tvarios konvergencijos aukšto lygio yra vykdyti tvirtą ir patikimą vidutinio laikotarpio fiskalinę politiką ir užtikrinti akivaizdžią bei tvarią fiskalinę konsolidaciją. Be to, siekiant pagerinti kainų stabilumo ir potencialaus augimo didinimo sąlygas, reikalinga politika, dėl kurios pagerėtų darbo rinkos funkcionavimas ir sustiprėtų konkurencija produktų rinkose ir ryšių pramonės šakose.

Nagrinėjamu laikotarpiu Malta pasiekė 2,6% vidutinę metinę infliaciją, apskaičiuotą SVKI pagrindu, t. y. didesnę negu Sutartyje nustatytas kontrolinis dydis. Vertinant ilgesnį praeities laikotarpį, infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, Maltoje buvo palyginti stabili. Tokie infliacijos rodikliai rodo, kad buvo priimta nemažai svarbių politinių sprendimų, kurių svarbiausi – sprendimas nuo 1964 m. išlaikyti susieto valiutos kurso mechanizmą ir sprendimas kainų stabilumą nustatyti kaip svarbiausią pinigų politikos tikslą. Palyginti nedidelę infliaciją skatino užsienio prekybos liberalizavimas ir kai kurių ryšių pramonės šakų

administravimo reformos. Iki 2000 m. tokia infliacija turi būti vertinama atsižvelgiant į ekonomikos intensyvaus augimo sąlygas, bet 2001–2003 m. šis augimas gerokai sulėtėjo. Nedarbo lygis pastaraisiais metais padidėjo ir 2003 m. buvo 8,2%. Importo kainos, kurioms didelę įtaką darė elektroninių komponentų ir naftos kainų svyravimai, Maltos liros ir JAV dolerio kursas, buvo nepastovios. SVKI ir VKI skiriasi, nes viešbučių ir restoranų kainos didesnę svorį turi SVKI krepšelyje, o ne VKI krepšelyje. Jeigu kalbėsime apie ateitį, paskutinė TVF prognozė rodo, kad 2004 m. kainos padidės maždaug 3,0%, o 2005 m. – 2,0%. Pastarojo meto *Central Bank of Malta* prognozė taip pat rodo, kad 2004 m. infliacija bus 3%. Infliacijos didėjimo rizika labiausiai yra susijusi su naftos kainų šuolio galimu antriniu poveikiu ir netiesioginių mokesčių pokyčiais. Jeigu kalbėsime apie dar tolesnę ateitį, kainų stabilumui palankios aplinkos išlaikymas ir tolesnis stiprinimas Maltoje, be kita ko, priklausys nuo apdairios pinigų politikos vykdymo, atsižvelgiant į pastarojo meto visišką kapitalo judėjimo liberalizavimą, ir tvirtos bei patikimos vidutinio laikotarpio fiskalinės strategijos, užtikrinančios akivaizdžią ir tvarią fiskalinę konsolidaciją, vykdymo. Be to, produktų rinkose ir ryšių pramonės šakose turi būti skatinama didesnė konkurencija. Taip pat turi būti pagerintas darbo rinkos funkcionavimas, o darbo užmokesčio didėjimas turi atitikti darbo našumo augimą atsižvelgiant į pokyčius konkuruojančiose šalyse. Atsižvelgiant į pamažu naikinamas subsidijas dyzeliniam kurui ir dabartinį valiutos kurso režimą, naftos kainų šuoliai gali greičiau paveikti šalies infliaciją ateityje. Taip pat tikėtina, kad konvergencijos procesas turės įtakos infliacijai per ateinančius kelerius metus, nors tiksliai įvertinti šį poveikį yra sunku.

Malta nedalyvauja VKM II. Nagrinėjamu laikotarpiu Maltos lira daugiausia buvo prekiaujama mažesniu kursu negu jos 2002 m. spalio mėn. vidutinis kursas euro atžvilgiu, kuris naudojamas kaip orientyras palyginimo tikslais, kai nėra centrinio kurso VKM II, remiantis ankstesniuose pranešimuose taikyta

tvarka ir neišreiškiant jokios nuomonės apie valiutos kurso tinkamumą. Atsižvelgiant į Maltos valiutos kurso režimą, tai labiausiai rodo JAV dolerio nuvertėjimą euro atžvilgiu per tą patį laikotarpį. Tuo pačiu metu trumpalaikių palūkanų normų ir 3 mėn. EURIBOR skirtumai iš esmės buvo nežymūs. Kitos išorinės raidos atžvilgiu iki 1996 m. Maltoje buvo bendras einamosios ir kapitalo sąskaitų deficitas, ir kartais jis būdavo didelis. Finansavimo prasme bendroms tiesioginėms ir portfelių investicijoms nuo 2002 m. buvo būdingi dideli gryniesi srautai iš šalies, o didžioji dalis kapitalo įplaukų buvo iš „kitų investicijų“ kategorijos.

2003 m. Maltoje fiskalinis deficitas buvo 9,7% BVP (įskaitant deficitą didinančias 3,0% BVP dydžio laikinąsias priemones), t. y. jis buvo gerokai didesnis už kontrolinį dydį. Maltoje šiuo metu yra perviršinis deficitas. Prognozuojama, kad 2004 m. deficitas sumažės iki 5,2% BVP. 2003 m. valstybės skolos santykis padidėjo iki 71,1% BVP, t. y. jis išliko didesnis kaip 60% kontrolinis dydis ir prognozuojama, kad 2004 m. jis padidės iki 73,8%. Jeigu kalbėsime apie fiskalinės raidos tvarumą, nepakaktų išlaikyti bendro ar pirminio balanso santykių dabartinį lygį, norint sumažinti valstybės skolos santykį, o tai rodo nemažą tolesnio konsolidavimo poreikį. Esant tokiems fiskaliniams deficitams, kurie prognozuojami ateinantiems metams, Malta neatitiktų Stabilumo ir augimo pakte numatyto vidutinio laikotarpio tikslo išlaikyti artimą balansui arba perviršinę biudžeto poziciją. Pajamų ir išlaidų santykiai yra gana dideli. Šiame kontekste veiksmingesnė ir užimtumui palankesnė mokesčių ir išmokų sistema galėtų sustiprinti paskatas dirbti ir svariai prisidėti prie fiskalinės konsolidacijos kartu skatindama ekonominį augimą ir realiųjų pajamų konvergenciją. Pagal Maltos konvergencijos programą netiesioginiai išsipareigojimai, susiję su valstybės garantijomis, 2003 m. pabaigoje buvo apie 15% BVP. Tačiau nėra jokio nustatyto metodo apskaičiuoti visą netiesioginių išsipareigojimų (įskaitant kitus straipsnius) dydį, ir įverčiai gali smarkiai skirtis.

Jeigu kalbėsime apie kitus fiskalinius veiksmus, 2002 m. ir 2003 m. deficito santykis buvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį. Numatoma, kad gyventojų senėjimas sukels nemažą spaudimą pensijų sistemai, kuri ir toliau yra grindžiama einamųjų mokėjimų principu. Bendrą gyventojų senėjimo našta būtų lengviau pakelti, jeigu iki prognozuojamo demografinės situacijos pablogėjimo būtų suteikta pakankamai veikimo laisvės valstybės finansų srityje.

Vidutinis ilgalaikių palūkanų normų lygis nagrinėjamu laikotarpiu buvo 4,7%, t. y. mažesnis negu palūkanų normos kriterijaus kontrolinis dydis. Apskritai ilgalaikės palūkanų normos Maltoje ir skirtumai tarp jų ir euro zonos obligacijų pajamingumo sumažėjo, t. y. Maltos ilgalaikės palūkanų normos turėjo tendenciją artėti prie euro zonoje vyraujančių palūkanų normų.

Maltos įstatymų kai kurios nuostatos dėl *Central Bank of Malta* i) institucinio nepriklausomumo ir ii) finansinio nepriklausomumo neatitinka Sutarties ir Statuto.

Maltos teisė ir ypač *Central Bank of Malta* įstatymas nenumato *Central Bank of Malta* teisinės integracijos į Eurosystemą. Malta yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį. Tai turi įtakos kai kurioms *Central Bank of Malta* įstatymo nuostatomis.

3.8 LENKIJA

Vienas iš pagrindinių reikalavimų siekiant tvarios konvergencijos aukšto lygio Lenkijoje yra įgyvendinti tvarią ir patikimą fiskalinę konsolidaciją ir akivaizdžiai pagerinti šalies fiskalinius rodiklius. Reikėtų toliau stiprinti nacionalinę politiką, nukreiptą į konkurencijos stiprinimą produktų rinkose, ir pagyvinti privatizavimą. Be to, būtina imtis priemonių didinti darbo našumą ir gerinti darbo rinkos

funkcionavimą, kurios padėtų palaikyti kainų stabilumui palankią aplinką.

Nagrinėjamu laikotarpiu infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, Lenkijoje buvo 2,5%, t. y. buvo šiek tiek didesnė negu Sutartyje nustatytas kontrolinis dydis. Vertinant ilgesnį praeities laikotarpį, matyti, kad vartotojų kainų infliacijai Lenkijoje buvo būdinga bendra, nors ir ne nuolatinė, mažėjimo tendencija infliacijai nuosekliai mažėjant iki labai žemo lygio. Tačiau pastaruoju metu ji pradėjo smarkiai didėti labiausiai skatinama laikinų veiksnių. Disinfliacijos procesui įtakos turėjo pinigų politikos perorientavimas link kainų stabilumo siekimo vidutiniu laikotarpiu pasirenkant infliacijos tikslo strategiją. Infliaciją 10-ojo dešimtmečio pabaigoje pavyko sumažinti tuo pat metu palyginti smarkiai augant realiajam BVP. 2000 m. pabaigoje realiojo BVP augimas žymiai sulėtėjo, nors darbo užmokestis, sulėtėjus ekonomikos augimui, kito lėtai. Be to, dėl maisto produktų ir naftos kainų pokyčių buvo gana žymus infliacijos kintamumas. Dauguma ateities prognozių leidžia manyti, kad 2004 m. ir 2005 m. infliacija bus tarp 3% ir 4%. Infliacijos didėjimo rizika šiuo laikotarpiu labiausiai susijusi su fiskaliniu disbalansu, toliau didėjančia vidaus paklausa ir darbo užmokesčio kaita pasireiškus galimiems išaugusių maisto produktų ir naftos kainų bei dėl įstojimo į ES padidėjusių mokesčių antriniam poveikiams. Žvelgiant dar toliau į ateitį, kainų stabilumui palankios aplinkos Lenkijoje palaikymas priklausys, be kita ko, nuo tinkamos pinigų politikos vykdymo, patikimos fiskalinės politikos, protingai didinamo darbo užmokesčio, tolesnio ekonomikos restruktūrizavimo, konkurencijos stiprinimo produktų rinkose, darbo našumo didinimo ir geresnio darbo rinkos funkcionavimo. Taip pat tikėtina, kad konvergencijos procesas turės įtakos infliacijai per ateinančius kelerius metus, nors tiksliai įvertinti šį poveikį yra sunku.

Lenkija nedalyvauja VKM II. Nagrinėjamu laikotarpiu, esant dideliame valiutos kurso kintamumui, Lenkijos zlotais daugiausia buvo prekiaujama žymiai mažesniu negu 2002 m.

spalio mėn. vidutiniu kursu euro atžvilgiu, kuris naudojamas kaip orientyras palyginimo tikslais, kai nėra centrinio kurso VKM II, remiantis ankstesniuose pranešimuose taikyta tvarka ir neišreiškiant jokios nuomonės apie valiutos kurso tinkamumą. Šie pokyčiai labiausiai buvo susiję su palūkanų normų skirtumų euro zonos atžvilgiu kaita ir tam tikru politiniu ir fiskaliniu netikrumu Lenkijoje. Tuo pat metu nagrinėjamu laikotarpiu buvo dideli trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su 3 mėn. EURIBOR. Dėl kitų išorės pokyčių per paskutinius aštuonerius metus Lenkijoje dažnai buvo didelis bendras einamosios ir kapitalo sąskaitos deficitas, tačiau jis nuo 2000 m. smarkiai mažėjo, kartu mažėjant tiesioginių užsienio investicijų įplaukoms.

2003 m. Lenkijoje buvo 3,9% BVP fiskalinis deficitas, t. y. jis gerokai viršijo kontrolinį dydį. Lenkijos deficitas yra perviršinis. Prognozuojama, kad 2004 m. deficitas smarkiai padidės iki 5,6% nepaisant palankaus ekonomikos augimo. 2003 m. valstybės skolos santykis padidėjo iki 45,4% BVP, taigi buvo mažesnis negu 60% kontrolinis dydis. 2004 m. prognozuojamas tolesnis didėjimas iki 47,2%. Jeigu kalbėsime apie fiskalinės raidos tvarumą, tai nepakaktų išlaikyti bendro ar pirminio balanso santykių dabartinį lygį norint išlaikyti mažesnę negu 60% BVP valstybės skolos santykį, o tai rodo esminio tolesnio konsolidavimo poreikį. Esant tokiam fiskaliniam deficitui, koks prognozuojamas keleriems artimiausiems metams, Lenkija nevykdytų Stabilumo ir augimo pakte numatyto vidutinio laikotarpio tikslo išlaikyti artimą balansui arba perviršinę biudžeto poziciją. Valstybės sektoriaus pajamų ir išlaidų santykis yra gana didelis. Šiame kontekste veiksmingesnė ir užimtumui palankesnė mokesčių ir išmokų sistema galėtų sustiprinti paskatas dirbti ir turėti nemažos įtakos fiskalinei konsolidacijai kartu skatindama ekonomikos augimą ir realiųjų pajamų konvergenciją perėjimo proceso prie rinkos ekonomikos užbaigimo kontekste.

Jeigu kalbėsime apie kitus fiskalinius veiksnius, 2002 m. ir 2003 m. deficito santykis buvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį. Gyventojų senėjimo požiūriu Lenkijos kaupiamoji pensijų sistema iš dalies veikia pagal nustatytų įmokų principus. Tolesnė nauda iš privalomų pirmosios ir antrosios pakopų tiesiogiai priklausys nuo įmokų sumos ir nuo gyvenimo trukmės, įvertintos remiantis draudimo statistikos metodais. Tačiau perėjimas prie naujos sistemos tebevyksta. Bendrą gyventojų senėjimo našta pakelti būtų lengviau, jeigu iki prognozuojamo demografinės padėties pablogėjimo būtų suteikta pakankamai veikimo laisvės valstybės finansų srityje.

Vidutinės ilgalaikių palūkanų normos nagrinėjamu laikotarpiu buvo 6,9%, t. y. didesnės negu palūkanų normų kriterijaus kontrolinis dydis. Taigi palūkanų normų Lenkijoje ir euro zonoje skirtumas šiuo metu yra gana didelis.

Kai kurios *Narodowy Bank Polski* įstatymo nuostatos, Lenkijos Konstitucija ir kiti teisės aktai, turintys įtakos *Narodowy Bank Polski* i) instituciniam nepriklausomumui, ii) finansiniam nepriklausomumui ir iii) *Narodowy Bank Polski* pirmininko asmeniniam nepriklausomumui, neatitinka Sutarties ir Statuto.

Lenkijos teisė ir ypač *Narodowy Bank Polski* įstatymas nenumato *Narodowy Bank Polski* teisinės integracijos į Eurosystemą. Lenkija yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį. Tai turi įtakos kai kurioms įstatymo nuostatomis. Lenkijos Konstituciją reikės pritaikyti įsivedus eurą.

3.9 SLOVĖNIJA

Siekiant tvarios konvergencijos aukšto lygio, Slovėnijai bus svarbu vykdyti patikimą fiskalinę konsolidaciją, nuosaikią darbo užmokesčio politiką ir tęsti struktūrines reformas. Sukurti kainų stabilumui ir spartesniam potencialiam augimui palankią aplinką ypač padės didesnis

darbo rinkos lankstumas ir tęsiamas ekonomikos liberalizavimas, dėl kurio padidės konkurencija produktų rinkose.

Nagrinėjamu laikotarpiu infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, Slovėnijoje pasiekė 4,1%, t. y. ji buvo gerokai didesnė negu Sutartyje nustatytas kontrolinis dydis. Jeigu vertinsime ilgesnį praeities laikotarpį, tai vartotojų kainų infliacija Slovėnijoje nuosekliai mažėjo iki 1999 m., kai ši mažėjimo tendencija nutrūko, bet vėl tęsėsi po 2000 m. Infliacijos rodikliai rodo keletą svarbių politinių sprendimų, kurių svarbiausias buvo 2001 m. įvesta nauja dviejų pakopų pinigų politikos sistema, kurios pagrindinis tikslas yra išlaikyti kainų stabilumą. Didžiąją nagrinėjamo laikotarpio dalį infliacijos raidą reikia vertinti gana spartaus BVP augimo ir pakankamai stabilių darbo rinkos sąlygų kontekste. Darbo užmokesčio augimas, matuojamas kaip atlygis vienam dirbančiajam, lėtėjo iki 1999 m., bet po to žymiai paspartėjo 2000 m. ir vėl šiek tiek sulėtėjo 2003 m. Importo kainos ir administruojamų kainų bei mokesčių pokyčiai žymia dalimi prisidėjo prie infliacijos lygio svyravimų. Žvelgiant į ateitį, 2004 m. dauguma prognozių numato maždaug 3,6–3,8%, o 2005 m. – 3,2–3,3% infliaciją. Infliacijos didėjimo rizika šiuo laikotarpiu yra daugiausia susijusi su augančia vidaus paklausa ir tolesniais administruojamų kainų didinimais. Jeigu žvelgsime dar toliau į priekį, tai kainų stabilumui palankios aplinkos Slovėnijoje sukūrimas priklausys, be kita ko, nuo tinkamos pinigų ir fiskalinės politikos įgyvendinimo, kuri turės atlikti svarbiausią vaidmenį kontroliuojant paklausos keliamą infliacinį spaudimą. Be to, reikės paspartinti tolesnes struktūrines reformas, tokias kaip tolesnis indeksavimo, ypač darbo užmokesčio ir kai kurių socialinių pervedimų, atsisakymas. Bus svarbu didinti darbo rinkos lankstumą ir užtikrinti, kad darbo užmokesčio didėjimas atitiktų darbo našumo didėjimą, kartu atsižvelgiant į raidą konkuruojančiose šalyse. Vienodai svarbu bus tęsti ekonomikos liberalizavimą siekiant sustiprinti konkurenciją produktų rinkose. Be to, tikėtina, kad konvergencijos procesas taip pat turės įtakos infliacijai per ateinančius

kelerius metus, nors tiksliai įvertinti šį poveikį yra sunku.

Slovėnijos tolaras VKM II dalyvauja nuo 2004 m. birželio 28 d., t. y. mažiau negu dvejus metus prieš ECB įvertinimą. Slovėnija prisijungė prie VKM II nustačiusi centrinį kursą 239,64 tolaro už vieną eurą, kuris prisijungimo metu buvo labai artimas rinkos kursui. Prieš prisijungiant prie VKM II, tolaras pamažu nuvertėjo euro atžvilgiu. Dalyvaujant mechanizme, Slovėnijos pinigų politika yra orientuota siekti stabilaus kurso euro atžvilgiu. Dėl to tolaro kursas išlieka artimas centriniam paritetui. Kitos išorinės raidos atžvilgiu per praėjusius aštuonerius metus Slovėnijos einamoji ir kapitalo sąskaitos iš esmės buvo subalansuotos.

2003 m. Slovėnijoje buvo užregistruotas 2,0% BVP fiskalinis deficitas, t. y. jis buvo mažesnis už kontrolinį dydį, o 2004 m. prognozuojamas jo padidėjimas iki 2,3%. Slovėnijoje šiuo metu nėra perviršinio deficito. Valstybės skolos santykis 2003 m. iš esmės buvo stabilus ir siekė 29,4% BVP, t. y. jis buvo gerokai mažesnis negu 60% kontrolinis dydis. Prognozuojama, kad 2004 m. jis padidės iki 30,8%. Jeigu kalbėsime apie fiskalinės raidos tvarumą, esant tokiems fiskaliniams deficitams, kurie prognozuojami keleriems ateinantiems metams, Slovėnija neatitiktų Stabilumo ir augimo pakte numatyto vidutinio laikotarpio tikslo išlaikyti balansui artimą arba perviršinę biudžeto poziciją. Apdairios fiskalinės politikos reikalauja faktas, kad Slovėnijos infliacijos lygis yra smarkiai didesnis už kontrolinį dydį. Pajamų ir išlaidų santykis yra gana didelis. Šiame kontekste veiksmingesnė ir užimtumui palankesnė mokesčių ir išmokų sistema galėtų sustiprinti paskatas dirbti ir turėti reikšmingos įtakos fiskalinei konsolidacijai kartu skatindama ekonomikos augimą ir realiųjų pajamų konvergenciją perėjimo prie rinkos ekonomikos proceso užbaigimo kontekste. Remiantis pastarojo meto informacija, netiesioginiai išsipareigojimai dėl valstybės garantijų Slovėnijoje 2002 m. sudarė apie 6,6% BVP, o 2003 m. – 7,5% BVP. Tačiau nėra jokio nustatyto metodo įvertinti visą netiesioginių

fiskalinių išsipareigojimų (įskaitant kitus straipsnius) dydį, ir įverčiai gali smarkiai skirtis.

Jeigu kalbėsime apie kitus fiskalinius veiksnius, tai 2002 m. ir 2003 m. deficito santykis nebuvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį. Gyventojų senėjimo atžvilgiu, nors Slovėnijai naudingas mažas valstybės skolos santykis, tikėtina, kad gyventojų senėjimas sukels spaudimą pensijų sistemai, kuri tebėra daugiausia paremta einamųjų mokėjimų pensinio draudimo principu. Bendrą gyventojų senėjimo našta pakelti būtų lengviau, jeigu iki prognozuojamo demografinės situacijos pablogėjimo būtų suteikta pakankama veikimo laisvė valstybės finansų srityje.

Vidutinis ilgalaikių palūkanų normų lygis nagrinėjamu laikotarpiu buvo 5,2%, t. y. mažesnis negu palūkanų normos kriterijaus kontrolinis dydis. Slovėnijos ilgalaikės palūkanų normos tolygiai artėja prie vidutinio obligacijų pajamingumo euro zonoje, o tai ypač rodo pasitikėjimą *Banka Slovenije* vykdoma disinflacijos strategija ir bendra ekonomine bei fiskaline Slovėnijos raida.

Kai kurios *Banka Slovenije* įstatymo nuostatos dėl i) *Banka Slovenije* institucinio nepriklausomumo ir ii) *Banka Slovenije* valdytojo asmeninio nepriklausomumo neatitinka Sutarties ir Statuto.

Jeigu kalbėsime apie kitus įstatymus, tai ECB atkreipia dėmesį, kad nacionalinę korupcijos prevencijos teisę gali tekti peržiūrėti pagal Statuto 14 straipsnio 2 dalies reikalavimus.

Slovėnijos teisė ir ypač *Banka Slovenije* įstatymas nenumato *Banka Slovenije* teisinės integracijos į Eurosystemą. Slovėnija yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, ir todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį. Tai turi įtakos kai kurioms *Banka Slovenije* įstatymo nuostatom.

3.10 SLOVAKIJA

Pagrindinis reikalavimas siekiant Slovakijoje tvarios konvergencijos aukšto lygio yra vykdyti tvarią ir patikimą fiskalinę konsolidaciją. Be to, siekiant sukurti kainų stabilumui palankią aplinką, bus svarbu toliau įgyvendinti struktūrines reformas. Konkurencijos ekonomikoje stiprinimas, darbo rinkų funkcionavimo gerinimas ir nuosaikesnė darbo užmokesčio politika yra būtini siekiant sumažinti nuolat aukštą nedarbo lygį, padidinti užimtumą ir sukurti geresnes sąlygas potencialaus produkcijos lygio didėjimui.

Nagrinėjamu laikotarpiu Slovakijos metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, buvo 8,4%, t. y. žymiai didesnė už Sutartyje nustatytą kontrolinį dydį. Vertinant ilgesnį praeities laikotarpį, tai vartotojų kainų infliacijai Slovakijoje nebuvo būdinga aiški tendencija. Po to, kai 1998 m. buvo panaikintas fiksuoto valiutos kurso režimas, infliacijos raidos fonas yra pinigų politikos sistema, kurią geriausiai būtų galima apibūdinti kaip numanomo infliacijos tikslo strategija kartu su valdomu valiutos kursu. Nuo 1999 m. infliaciją labiausiai paveikė administruojamųjų kainų didinimas ir netiesioginių mokesčių pakeitimai. Didžiąją nagrinėjamo laikotarpio dalį infliacijos raidą reikia vertinti gana smarkaus BVP augimo kontekste. Nepaisant šio konteksto, nedarbo lygis nuolat buvo gana aukštas. Darbo užmokesčio augimas žymiai svyravo, bet buvo santykinai didelis. Importo kainos kartu su maisto produktų kainomis, administruojamomis kainomis ir mokesčių korekcijomis didele dalimi prisidėjo prie infliacijos lygio svyravimų. Žvelgiant į ateitį, 2004 m. dauguma prognozių numato 7,6–8,2%, o 2005 m. – 3,0–4,5% infliaciją, labiausiai dėl to, kad bus baigtos reguliuojamų kainų ir netiesioginių mokesčių korekcijos. Infliacijos didėjimo rizika daugiausia yra susijusi su pastarojo meto aukšto infliacijos lygio galimais antriniais poveikiais ir darbo užmokesčio raida. Jeigu kalbėsime apie dar tolesnę ateitį, tai kainų stabilumui palankios aplinkos Slovakijoje sukūrimas priklausys nuo tinkamos pinigų politikos, tolesnės tvarios

fiskalinės konsolidacijos įgyvendinimo, saikingo darbo užmokesčio augimo ir tęsiamos ekonomikos restruktūrizavimo. Be to, tikėtina, kad konvergencijos procesas taip pat turės įtakos infliacijai per ateinančius kelerius metus, nors tiksliai įvertinti šį poveikį yra sunku.

Slovakija nedalyvauja VKM II. Po bendro stabilumo laikotarpio, kuris truko iki 2003 m. trečiojo ketvirčio, kronos kursas euro atžvilgiu pamažu kilo, palyginti su 2002 m. spalio mėn. vidutiniu kursu, kuris naudojamas kaip orientyras palyginimo tikslais, kai nėra centrinio kurso VKM II, remiantis ankstesniuose pranešimuose taikyta tvarka ir neišreiškiant jokios nuomonės apie valiutos kurso tinkamumą. Kronos brangimas, atrodo, labiausiai yra susijęs su gerėjančiomis Slovakijos ekonominėmis perspektyvomis, sparčiu eksporto augimu ir teigiamu palūkanų normų skirtumu euro zonos atžvilgiu. Trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su 3 mėn. EURIBOR, sumažėjo, bet 2004 m. trečiąjį ketvirtį skirtumas vis dar buvo nemažas. Kitos išorinės raidos atžvilgiu per paskutinius aštuonerius metus Slovakijai nuolat buvo būdingas didelis bendras einamosios ir kapitalo sąskaitų deficitas, nors 2003 m. jis sumažėjo iki 0,5% BVP. Tačiau šis sumažėjimas iš dalies gali būti dėl ypatingų veiksmų, susijusių tik su autotransporto sektoriumi. Jeigu pažvelgsime iš finansavimo struktūros perspektyvos, tai grynųjų tiesioginių užsienio investicijų įplaukos Slovakijoje suvaidino svarbų vaidmenį po 1998 m. dėl privatizavimo ir „plyno lauko“ investicijų.

2003 m. Slovakijoje buvo 3,7% fiskalinis deficitas, t. y. jis buvo didesnis už kontrolinį dydį. 2004 m. deficito padidėjimas prognozuojamas iki 3,9%, nepaisant ekonominio ciklo palankios padėties. Slovakija šiuo metu turi perviršinį deficitą. 2003 m. valstybės skolos santykis sumažėjo iki 42,6% BVP, t. y. jis liko mažesnis negu 60% kontrolinis dydis, ir prognozuojama, kad 2004 m. jis padidės iki 44,5%. Jeigu kalbėsime apie fiskalinės raidos tvarumą, tai esant tokiems fiskaliniams deficitams, kokie prognozuojami

ateinantiems metams, Slovakija neatitiktų Stabilumo ir augimo pakte numatyto vidutinio laikotarpio tikslo išlaikyti balansui artimą arba perviršinę biudžeto poziciją. Vis dėlto, atsižvelgiant į Slovakijos infliacijos lygį, kuris yra žymiai didesnis už kontrolinį dydį, reikalinga apdairi fiskalinė politika. Struktūrinių reformų tęstinumas, be kita ko, ir socialinių įnašų prasme galėtų smarkiai prisidėti prie fiskalinio konsolidavimo kartu paskatindamas ekonomikos augimą ir realiųjų pajamų konvergenciją. Pagal 2004 m. įgyvendintą plačią mokesčių reformą įvedamas vienodas mokesčių tarifas ir pereinama nuo tiesioginių prie netiesioginių mokesčių.

Jeigu kalbėsime apie kitus fiskalinius veiksmus, tai 2002 m. ir 2003 m. deficito santykis buvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį. Gyventojų senėjimo kontekste laukiama, kad nuo 2010 m. Slovakijoje žymiai padidės senyvo amžiaus išlaikytinių rodiklis. Tikimasi, kad Slovakijai bus naudingas privalomojo pensijų kaupimo sistemos įvedimas 2005 m. ir einamųjų mokėjimų pensinio draudimo sistemos reformos. Tačiau tikėtina, kad perėjimas prie naujos sistemos padidins fiskalinę naštą.

Vidutinis ilgalaikių palūkanų normų lygis nagrinėjamu laikotarpiu buvo 5,1%, t. y. žemesnis negu kontrolinis dydis. Ilgalaikės palūkanų normos ir jų skirtumas nuo obligacijų pajamingumo euro zonoje iki 2003 m. pradžios Slovakijoje mažėjo, o po to likusį nagrinėjamą laikotarpį išliko gana stabilios.

Slovakijos teisė ir ypač *Národná banka Slovenska* įstatymas nenumato *Národná banka Slovenska* teisinės integracijos į Eurosystemą. Slovakija yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, ir todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį. Tai turi įtakos kai kurioms *Národná banka Slovenska* įstatymo nuostatoms.

3.11 ŠVEDIJA

Nors Švedija yra pasiekusi tvarios konvergencijos aukštą laipsnį, makroekonominiam stabilumui palankios aplinkos išlaikymui reikės tęsti tinkamą pinigų ir fiskalinę politiką vidutiniu ir ilgu laikotarpiu. Švedija turi gerai veikiančią tiek pinigų, tiek fiskalinės politikos institucinę sistemą. Ji privalėtų ir toliau laikytis savo perteklinio biudžeto taisyklės, mažinti valstybės skolos lygį ir jos aptarnavimo išlaidas atsižvelgdama į spaudimą biudžetui ateityje. Siekiant didinti potencialų užimtumo ir augimo lygį, kuriant dinamiškesnę ekonomiką ir taip išlaikant valstybės finansų tvarumą bei kainų stabilumą, reikalinga nacionalinė politika produktų ir darbo rinkų funkcionavimui gerinti, o socialiniai partneriai turi užtikrinti, kad darbo užmokesčio raida atitiktų darbo našumo augimą ir raidą konkuruojančiose šalyse.

Nagrinėjamu laikotarpiu Švedijoje metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, buvo 1,3%, t. y. ji buvo gerokai mažesnė už Sutartyje nustatytą kontrolinį dydį. Kelerius metus SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija Švedijoje atitiko kainų stabilumo lygį, nors kai kuriais laikotarpiais infliacijai įtakos turėjo laikini veiksniai, labiausiai atspindėję įvairius pasiūlos šokus. Infliacijos raida rodo keletą svarbių politinių sprendimų, iš kurių svarbiausias yra pinigų politikos perorientavimas siekti kainų stabilumo. Nuo 1993 m. pinigų politikos tikslas nusakomas kaip aiškus infliacijos tikslas, nuo 1995 m. apskaičiuojamas kaip VKI padidėjimas 2% su ± 1 procentinio punkto paklaida. Be to, fiskalinė politika apskritai nuo 1998 m. palaiko kainų stabilumą, o 10-ojo dešimtmečio pabaigoje savo vaidmenį suvaidino ir didesnė konkurencija produktų rinkoje. 1996–2000 m. tiek VKI, tiek SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija Švedijoje paprastai buvo mažesnė kaip 1%, daugiausia dėl sumažintų netiesioginių mokesčių ir subsidijų bei liberalizavimo įtakos, o jeigu kalbėsime apie VKI – tai ir dėl sumažėjusių hipotekos palūkanų normų. Nuo 2001 m. infliacija paprastai buvo šiek tiek didesnė negu 2%, laikinai padidėdama virš 3%

dėl kylančių elektros kainų ir 2001 m. dėl didelio pajėgumų panaudojimo. 2000 m. ir 2001 m. nemažas kronos nuvertėjimas darė papildomą didinančią įtaką importo kainoms. Vienetinių darbo sąnaudų padidėjimas pastaraisiais metais buvo prislopintas, o mažą infliacijos lygį taip pat rodė kiti svarbūs kainų indeksai. Žvelgiant į ateitį, dauguma prognozių numato, kad 2004 m. ir 2005 m. infliacija bus mažesnė negu 2%. Pastaruoju metu pasiekti nuosaikūs susitarimai dėl darbo užmokesčio, didesnis negu tikėtasi darbo našumas ir nuosaikios paskutiniųjų metų importo kainos remia palankią infliacijos perspektyvą, nors naftos kainų raida gali sukelti papildomo spaudimo kainoms, dėl kurio gali atsirasti didesnio darbo užmokesčio poreikis.

Švedija nedalyvauja VKM II. Kaip buvo minėta 2000 m. ir 2002 m. pranešimuose apie konvergenciją, Švedijai taikoma išlyga, bet ji neturi ypatingo statuso dėl EPS trečiojo etapo. Todėl Sutartis įpareigoja Švediją įsivesti eurą, o tai reiškia, kad ji turi siekti vykdyti visus konvergencijos kriterijus, įskaitant ir valiutų kurso kriterijų. Nagrinėjamu laikotarpiu Švedijos krona svyravo arti jos 2002 m. spalio mėn. vidutinio kurso euro atžvilgiu, kuris naudojamas kaip orientyras palyginimo tikslais, kai nėra centrinio kurso VKM II, remiantis ankstesniuose pranešimuose taikyta tvarka ir neišreiškiant jokios nuomonės apie valiutos kurso tinkamumą. Trumpalaikių palūkanų normų ir 3 mėn. EURIBOR skirtumai buvo nedideli, o 2004 m. tapo nereikšmingi. Jeigu kalbėsime apie kitą išorės raidą, Švedija išlaiko nemažą bendrą einamosios ir kapitalo sąskaitos perteklių nuo 1996 m. esant santykinai didelei, nors ir nuo 2000 m. staigiai sumažėjusiai, išorės grynujų įsipareigojimų pozicijai.

2003 m. Švedijos fiskalinis perviršis buvo 0,3% BVP, todėl ji lengvai įvykdė 3% deficito dydžio reikalavimą. Švedijoje šiuo metu nėra perviršinio deficito. Prognozuojama, kad 2004 m. perviršis padidės 0,3 procentinio punkto BVP. Valstybės skolos santykis 2003 m. sumažėjo 0,6 procentinio punkto iki 52,0%, t. y. jis buvo mažesnis negu 60% kontrolinis dydis.

Prognozuojama, kad 2004 m. jis sumažės iki 51,6% BVP. Jeigu kalbėsime apie fiskalinės raidos tvarumą, remdamasi Konvergencijos programoje numatoma biudžeto raida, Švedija ir toliau laikysis Stabilumo ir augimo pakte numatyto vidutinio laikotarpio tikslo ir išlaikys balansui artimą arba perviršinę biudžeto poziciją.

Jeigu kalbėsime apie kitus fiskalinius veiksmus, atrodo, kad Švedija yra gerai pasirengusi suvaldyti spaudimą biudžetui dėl gyventojų senėjimo dėl savo sąlyginės fiksuotų įnašų sistemos, kai pensijų išmokos automatiškai koreguojamos pagal įnašų bazės ir gyvenimo trukmės pokyčius. Tačiau Švedija turėtų ir toliau laikytis savo perteklinio biudžeto taisyklės ir pakankamai sumažinti valstybės skolos bei aptarnavimo išlaidų dydį, kad iki prognozuojamo demografinės situacijos pablogėjimo galėtų suvaldyti bendrą gyventojų senėjimo našta.

Vidutinis ilgalaikių palūkanų normų lygis nagrinėjamu laikotarpiu Švedijoje buvo 4,7%, t. y. žemesnis negu kontrolinis dydis. Didžiąją nagrinėjamo laikotarpio dalį skirtumas tarp Švedijos ilgalaikių palūkanų normų ir obligacijų pajamingumo euro zonoje mažėjo atspindėdamas sumažėjusį netikrumą, sustiprėjusią fiskalinę poziciją ir santykinai mažus infliacijos lūkesčius. Taigi ilgalaikės palūkanų normos Švedijoje ir panašios palūkanų normos euro zonoje per nagrinėjamą laikotarpį žymiai suartėjo.

Kai kurios *Sveriges Riksbank* įstatymo nuostatos vis dar neatitinka Sutarties ir Statuto, t. y. nuostatos dėl finansinio nepriklausomumo. *Sveriges Riksbank* įstatymas nenumato *Sveriges Riksbank* teisinės integracijos į Eurosystemą. Būtent Vyriausybės aktas turi būti pritaikytas dėl *Sveriges Riksbank* galių pinigų politikoje ir teisės leisti banknotus ir monetas. Jeigu kalbėsime apie kitus įstatymus, ECB atkreipia dėmesį, kad teisę dėl viešų dokumentų pasiekiamumo ir įstatymą dėl slaptos informacijos reikia peržiūrėti pagal Statuto 38 straipsnio konfidencialumo reikalavimus.

ECB atkreipia dėmesį, jog Sutartis įpareigoja Švediją šiuo tikslu priimti nacionalinius teisės aktus nuo 1998 m. birželio 1 d. ir jog per paskutinius kelerius metus Švedijos valdžios institucijos nesiėmė įstatymų leidybos veiksmų, kad panaikintų šiame ir ankstesniuose pranešimuose aprašytus neatitikimus.

